KARYS

1968
Laisvės Kovos Metai
Nr. 5 (1442)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis

Administratorius — Leonas Bileris

Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
E. Petrauskaitė — Šaulė Tremtyje

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Bronius Balčiūnas — Karinės Žinios
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

TURINYS

Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas dr. Kęstutis Valiūnas ..... viršelis
Dr. A. Budreckis — Lietuviškoji ekspansija 129
E. Bazėnas — Nelaisvė ir vėl — laisvė 137
J. Vasys — Lietuvos valstybinės sienos 140
A. Grigaitis — Įsakymas 1863 m. sukilėliams 144
Tremties Trimitas 146
Šaulė Tremtyje 150
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 152
Karinės Žinios 153
K r o n i k a 154

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... J. STANKŪNAS
Cleveland ..... F. EIDIMTAS
Los Angeles .... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International", "Marginiai'", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firle So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $7.00 per year. Single copy 70 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
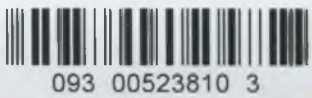
093 00523810 3

Įsteigtas Lietuvoje 1919—Nepriklausomybės kovų—metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1442) GEGUŽĖS - MAY 1968

LIETUVIŠKOJI EKSPANSIJA

ALGIRDAS BUDRECKIS

1. ĮVADAS

Ak, ta galybė, kuri kadaise buvo Lietuva! Tas vardas, kuris aidėjo nuo Nemuno krantų iki Kremliaus vartų ir stepių chano jurtos! Mūsiškiai dažnai—su pilna teise—mėgsta linksniuoti faktą, kad viduramžiuose Lietuvos valstybė siekė nuo Baltijos ligi Juodosios jūros, nuo Narevo ir Bugo krantų iki Maskvos vartų. Beje, savo žydėjimo metu Didžioji Lietuvos Kunigaikštija valdė, arba laikė savo įtakoje, 400,000 kvadratinių kilometrų plotą ir Vilniaus žinioje buvo, neįskaitant žydų, totorių ir kitų, keli milionai gudų, ukrainiečių ir didžiarusių. Romantikai istorikai ir atgimimo dainiai tą lietuvių praeities imperiją padabino iki tokio laipsnio, kad jau beveik atrodo, jog ji tai ne istorijos dokumentas, o tik vaizduotės kūrinys. Istoriko uždavinys yra šaltai, be perdėjimo ar nuslėpimų, išnagrinėti priežastis, kurios davė akstiną negausingai tautai užkariauti Rytų Europoje dešimteriopai didesnį už Lietuvą plotą. Ir tai yra dėkingas darbas, nes anų lietuvių žygiai tikrai siekia epiškų proporcijų pagal betkokį mastą.

Kaip ir normanų-varingų laikotarpyje, rytų slavų, arba rusinų, politinis nevieningumas buvo priežastis leidusi lietuviams bei totoriams užkariauti Rusus.

Beje, rusai istorikai, kurie tyrinėja XIII ir XIV amžiaus Rusios istoriją, dažnai beveik be išimčių, skiria visą dėmesį tik į totorių viešpatavimą. Tartum, vien totoriai buvę reikšmingas veiksnys rusinuose. Labai teisingai pastebėjo lenkų istorikas Henrikas Paškevičius: "Nenorėdami mažinti jų svarbą [totorių — A.B.], privalome atminti, kad tais laikais Lietuva išėjo aikštėn, ir jos svarba rytų slavų likime buvo nė kiek nemažesnė, o gal net ir didesnė negu chano valdžia" (Henryk Paszkiewicz, The Origin of Russia, psl. 185).

Lietuvos istorija turi daug nepaprastų momentų, kaip antai: ištikimybę pagoniškajai tikybai net ir tada, kai visi kaimynai jau buvo priėmę krikštą, nepaprastu atkaklumu vyko žūtbūtinė kova prieš kryžiuočius ir kalavijuočius. Ypatingo dėmesio vertas ir ekspansijos rytuosna ir pietuosna momentas. Šitoji lietuvių ekspansija buvo XIII ir XIV amžiaus atsiekimas. Lietuvių teritorinė ekspansija liudijo tautos nepaprastą gyvastingumą ir ištvermę, rodė, jog lietuvių tauta tuomet turėjo valstybinių ir karinių gabumų, o jos valdovai pasižymėjo savo politiniu išmintingumu. Reikia atsiminti, kad teritorinio plėtojimosi pradžioje Lietuva užėmė daugmaž 80,000 kv. kilometrų ir teturėjo tik 170,000 gyventojų.

Istoriniais laikais Lietuva susidėjo iš dviejų dalių: iš Augštaitijos ir Žemaitijos. XIII amžiaus šaltiniai skirdavo augštaičius (Litva) ir žemaičius (Žmud'), nors kartais ir suplakdavo abi dalis į vieną ir pavadindavo visą plotą Litva. Tačiau jau ir tada buvo geografinių, kalbinių bei psichologinių skirtumų tarp žemaičių ir lietuvių (augštaičių). Pvz., žemaičiai labiau priešinosi svetimai įtakai.

Tikrosios Lietuvos vakarų siena ėjo palei Prūsus, t.y., palei Nemuną. Ribą tarp žemaičių ir augštaičių sudarė Nevėžis. Tarp Dauguvos ir lietuvių gyvenamųjų plotų buvo miškų ruožas. XIII a. pradžioje lietuvių ribos siekė Dysnos santaką su Dauguva. Rytuose XII a. lietuvių kaimynas buvo Polocko kunigaikštija. Metraštininkas Nestoras teigia, jog polockiečiai buvo slavų gentis, apsigyvenusi palei Polotos krantus. Tarp Lietuvos ir Polocko ėjo miškų ruožas. Dysna buvo Lietuvos natūrali siena. Laikui bėgant dykra tarp lietuvių ir gudų sumažėjo, abiejų tautų medžiotojams bei ūkininkams taikingai apsigyvenant pakraščio srityje. XIII a. rytinės lietuvių svarbios pilys buvo Svyriai, Krėva ir Geranainiai. Teišliko maža šaltinių prieš XIV a., kurie duotų

ankstyvus duomenis apie lietuvių-rusinų sienas. Bendrais bruožais galima pažymėti gudų vakarinius centrus XII a., būtent: Lochaiską, Gorodecą, Zaslaulį arba Iziaslaulį ir Minską. Žinome, kad jau tada gudų kolonistai siekė Berezinos ir Neries augštupius.

Amžiais lietuvių ir jų giminės jotvingų žemės buvo miškingos ir pelkingos. Sunkios gamtos sąlygos ir žemės turtų stoka išugdė ištvermingą ir savarankišką charakterį. Iš tikrųjų, tik užsispyrėliai galėjo ištverti tokioje aplinkoje, kokia vyravo tuometinėje Lietuvoje. Spartaniškas gyvenimas ir asmens taurumas lietuviuose davė pagrindą jų vėlyvesniems kariškiems gabumams. Juk iš pradžių lietuviai buvo taikingi ūkininkai ir medžiotojai. Tik žemaičiams ir kuršiams anksti teko patirti ant savų sprandų vikingų kardus ir kirvius. Iki X a. jotvingai ir lietuviai ramiai sau gyveno savo tankumynuose, turėdami tik prekybos ryšius su kaimynais slavais.

Plienas sukietėja tik po įkaitimo, dažno kūju daužymo ir po staigaus užgrūdinimo šaltame vandenyje. Panašiai rusinų ir lenkų grobuoniški žygiai bei puldinėjimai ugnimi ir kalaviju išugdė lietuviuose karingumą. Patyrę kaimynų grobuoniškumą ir pastebėję savą narsumą ir sugebėjimą karo mene, lietuviai apsiprato ir atmokėjo slavams už karybos pamokas.

Norėdami suprasti lietuvių karžygiškumą, turim susipažinti su sąlygomis, kuriose lietuvis karžygis įgijo savo brandą.

2. RUSINŲ ŽYGIAI PRIEŠ AISČIUS

Primityvūs slavai buvo taikinga tauta. Jie nebuvo pripratę prie ginklų žvanginimo. Tačiau tautų kraustymosi meto nuolatiniai karai ir gynimasis nuo stepių klajūnų vertė slavus priprasti prie karybos. Pas juos atsirado naujų ginklų. Daugeli ginklų jie įsigijo nuo germanų, frankų ir skandinavų. Nors pas rusinus atsirado kardas iš rytų, tačiau, daugumas kardų buvo germanų gamybos. Rusinai taipogi naudojo kirvius, kurių forma buvo normanų kilmės. Šalmai, skydai, šarvai ir grandininiai šarvai atėjo pas rusinus iš vakarų, greičiausiai per varingus pirklius bei karius. Taigi, rusinų apsiginklavimas bei apsišarvavimas mažai kuo tesiskyrė nuo lietuvių.

Lietuvis raitelis V a. (pagal archeologinius davinius)

Jau IX a. lietuvių kaimynai gudai perėjo iš gentinės santvarkos į sričių bendruomeninę santvarką. Gentinei santvarkai nykstant, prie kurios visi gyventojai buvo laisvi, susidarė visuomeniniai luomai: kunigaikščiai, kilnieji žmonės, arba bajorai žemininkai ir bajorai družininkai, miestiečiai, laisvieji valstiečiai, činšininkai (smirdai) ir nelaisvieji valstiečiai, susidedą iš vergų ir skolų nebeišsimokančių skolininkų (zakupai).

Gudijoje kryžiavosi eilė prekybos kelių einančių iš vakarų į rytus. Per ją ėjo ir Didysis vandens kelias vedantis iš Skandinavijos į Bizantiją, tai prie tų kelių išaugo miestai. Tie prekybos miestai virto sričių politiniais centrais valdomais miesto ir apylinkės gyventojų sueigų—krivuliu (vad. vėčėmis) ir jų rinktų kunigaikščių. Ilgainiui kaikurie tokių kunigaikščių įsigalėjo pastoviai ir ėmė valdyti savo sritis paveldimai. Dar prieš Kievo valstybės susikūrimą Gudijoj buvo tokių paveldimų sričių kunigaikščių. Žymiausios kunigaikštijos buvo Polocko, Smalensko ir Turovo, kurioms priklausė ir kiti smulkesni miestai vad. priemiesčiais. X a. visa Gudija buvo įjungta į naujai susikūrusią Kievo valstybę.

X a. Kievo valstybė pradėjo imti duoklę nuo kaimynų. Suomių padermės — čiudai, merai, vesai, mordviai, pečerai, jamai, lybiai ir meromai mokėjo Kievo rusams duoklę. Įžymiojo metraščio *Poviestj vremennych liet* autorius kalbėdamas apie tautas, kurios "Rusams moka duoklę", jų tarpe užrašė Lietuvą (t.y., augštaičius), Žiemgalą, Kuršą ir Žemaičius.

X ir XI amžiuje mes žinome tik apie tris riurikiečių žygius prieš lietuvius.

Kievo Didysis Kunigaikštis Vladimiras Sviatoslavičius (978-1015 m.) pradėjo plėsti savo valstybę nuolatiniais užkariavimais. Jau 981 m. jis atkariavo iš Lenkijos Raudonosios Rusios miestus. 981-982 m. Vladimiras nukariavo viatičių kiltį, įsikūrusią tarp Okos ir Dono augštupio. Išnaudodamas pergalę prieš lenkus, 983 m. Vladimiras įsibrovė į jotvingų kraštą, žygiuodamas ir užkariaudamas Nemuno augštupio sritis. Užgrobęs iš lenkų Červenės miestą, jis norėjo surasti vandenkelį į Baltijos jūrą,. Vladimiras sumušė jotvingus po trijų metų kruvinų kovų, pareikalaudamas iš jų duoklės. Į Kievą jis parsivarė daugybę belaisvių. Tačiau atkaklūs jotvingai nebuvo nuveikiami ir, Vladimirui mirus, jie nusikratė Kievo valdžios.

Kievo kunigaikštis Jaroslavas Išmintingasis puolė jotvingus 1038 m., o lietuvius 1040 metais. Šitie žygiai buvo surišti su Kievo karais prieš lenkų Miešką II ir, po jo mirties, prieš mozūrų Maslavą, kuris buvo stačiatikių globėjas Lenkijoje. Galingam Kievui grasinant, Maslavas kreipėsi į pagonius jotvingus pagalbos. Jotvingai prisidėjo prie Maslavo grobiamųjų žygių į Kievo žemes. Jaroslavo žygiai buvo kerštо pobūdžio. Jo tikslas buvo keršyti jotvingams už įsikišimą į lenkų—rusinų kovas dėl Bugo srities. Tačiau, jo žygiai, aiškiai nebuvo sekmingi, kadangi rusinų metraščiai nemini jokios rusinų pergalės Lietuvoje. Matyt, lietuviai ir jotvingai buvo narsūs gynėjai. 1041 m. jis žygiavo per Jotvą prieš mozūrus. Jaroslavas nekartą kovojo su lietuvių ir suomių gentimis, kurių kraštai buvo rusinų puldinėjami pasiplėšikavimo ir patogesnių prekybos kelių praskynimo tikslais. 1044 metų pavasarį Jaroslavas paėmė jotvingų pilį prie Nemuno ir ten pat pastatė Naugarduką.

XI amžiuje Kievo valstybė subyrėjo. Subyrėjo dėl šeimos kivirčų ir dėl išsklidimo po plačius plotus. Riurikaičių šeimos palikuonys pasklido po visą Rusią. Rusinuose apanažų santvarka buvo pereinamasis etapas nuo Kievo nuosmūkio iki totorių įsigalėjimo laikotarpio. Rusinų kraštai buvo laikomi bendru riurikaičių palikimu. Kiekvienas kunigaikštis tebuvo tik laikiniu valdos, arba apanažo valdovu. Šiaurėje bendroji tėvonija (votčina) suskilo į atskiras ir nepriklausomas kunigaikštijėles. Apanažų santvarka buvo grindžiama dviem pagrindais: politiniu ir geografiniu. Du to proceso veiksniai buvo: 1. sričių vietovė, kuri taip veikė į kolonizavimo eigą, kad susidarė upinės valdos, kurios buvo izoliuotos viena nuo kitos ir užtat — savarankiškos; 2. sritį kolonizuojant, apanažo pradinis valdovas turėjo sukurti bendruomenę ir jos gyvenvietę tyrlaukiuose. Valdovas buvo naujakurys ir organizatorius. Tad, jo teisinis autortietas nepriklausė Kievo valdovo malonės. Apanažų santvarkos įsigalėjimas pulverizavo rusinų jėgas. To pasėkoje, lietuviai turėjo daugiau galimybių, ne tik atsispirti, bet net ir puldinėti pačius rusinus.

Šiaurėje, kur buvo susikūrusi galinga Polocko kunigaikštija, lietuvių ir latvių gentims iš karto buvo sunkoka. XII amžiuje nuo pakrikusios ir nusilpnėjusios Kievo valstybės atsiskyrė Polocko, Smalensko ir Turovo-Pinsko kraštai. Kovose su Kievu dėl savo savarankiškumo Polocko kunigaikštija užėmė nemažai gudų sričių ir savo politinę galią išplėtė į latvių gyvenamąsias sritis Padauguvyje. Tačiau Polocko kunigaikščių nuolatinės kovos su kitais gudų kunigaikščiais ir vidaus vaidai, ilgainiui, nusilpnino Polocką ir XII a. antrojoje pusėje jis suskilo į smulkesnes kunigaikštijėles: Minsko, Vitebsko, Iziaslaulio, Lochaisko, Oršos, Drucko ir kt. Taip pat suskilo ir Turovo-Pinsko kunigaikštija į Turovą, Pinską, Slucką ir Klecką. Tose smulkiose kunigaikštystėse vėl atgijo ir įsigalėjo gyventojų krivulės (vėčės), nulemiančios likimą kunigaikščių, besivaidančių dėl valdžios. Smulkiems gudų kunigaikščiams ir miestams besikivirčinant, į ko-

vas buvo įtraukti ir lietuviai, kurių kunigaikščiai pradėjo jau XIII a. šeimininkauti Polocke. XII amžiaus pradžioje atskiros lietuvių sritys mokėjo duoklę Polocko kunigaikščiams. Vykstant gudų kunigaikščių savitarpio kovoms, Polocko, o kartais ir Smalensko kunigaikščių kariaunose dažnai dalyvaudavo ir lietuvių kariai. Tolygia prasme lietuvių santykiai su rusinų kraštais atsispindi to meto grožinės kūrybos paminkluose. "Sakmės apie Igorio žygį" autorius prisimena karinius lietuvių ir rusų susidūrimus. Apie senosios rusinų valstybės santykius su lietuvių kraštais vaizdingai pasakoja liaudies kūrybos paminklai. Šaunusis rusų bylinų didvyris Ilija Muromecas didžiuodamasis ir su pagarba prisimena savo žygius Lietuvoje:

Aš narsiojoj Lietuvoj gyvenau,
Po trejus metus laiko
Žygiavau aš žygius
nuo kunigaikščio Vladimiro.

Rusinų kunigaikščiai nuolatos puolė Lietuvą iš pietryčių ir pietų šalies. 1112-1113 metų žiemą Jaroslavas, Sviatopolko sūnus, padarė "daug žalos" jotvingų krašte. Kunigaikštis Mstislavas Monomacho sūnus, atkreipdamas dėmesį į galimybes išsiplėsti į Pabaltijį, 1128 m. puolė lietuvius. 1131-1132 metų žiemą Mstislavas sutelkė daug jėgų ir stengėsi nugalėti lietuvius. Jam pasisekė užkariauti Nemuno jotvingus. Jo palikoniui, Valuinės Romanui, nekartą teko kariauti su lietuviais; ypač jis puldinėjo ir naikino jotvingus. 1187 m. Romanas suruošė didelį žygį prieš lietuvius ir jotvingus. Nemaža jotvingų jis išsivedė karo belaisviais, arba vergais į Valuinę. Tenai, savo dvaruose, jis pajungdavo jotvingus, vietoj jaučių, į arklus. Dėl to net susidarė priežodis: "Blogai darai, Romane, lietuviais ardamas" (Romane chudym živeši, Litvoju oreši).

Keršydami, jotvingai irgi puldinėjo Romano žemes. Valuinės valdovams, tačiau, gerai sekėsi kariauti su jotvingais, nes iki XIII a. pradžios jie jau buvo paėmę net Gardiną. XII amžiaus pabaigos metraščiai, lyg kokia litanija, vardina Valuinės bei kitų rusinų žygius prieš lietuvius: 1190 m. Pinsko Riurikas puolė lietuvius, bet jų neįveikdamas grįžo namo; 1193 jis vėl puolė lietuvius; 1196 m. Romanas Mstislavaitis puolė jotvingų kraštą, kur daugel pilių paėmė ir sudegino, grįždamas namo su grobiu.

Valuinės Romanas užvaldė Haličą 1199 m. ir jį sujungė su Vitebsku. 1202-03 m. Romanas užvaldė net Kievą ir tuo pasidarė galingiausias Rusios kunigaikštis. Nekartą jis kariavo ir su lietuviais, ypač puldinėdavo ir naikindavo jotvingus, kurie, savo ruožtu, dažnai siaubė jo sritis. Romanas pats žuvo kare prieš lenkus 1205 m.

Nukariautose srityse valuiniečiai įkūrė Naugarduką, Slanymą ir atstatė jotvingų buvusią pilį Gardine. Nors vietos jotvingai ir nusilenkė rusinų kunigaikščiams, tačiau, jie išlaikė savo senus papročius ir tikėjimą. Valuinė ėmė kolonizuoti rusinais užkariautas sritis. Tuo būdu XIII a. pradžioje, kai Mindaugas pradėjo kurti Lietuvos kunigaikštystę, Valuinės kunigaikštijos siena ėjo augščiau Gardino ir nyko kažkur didžiuosiuose miškuose. Merkinė buvo paskutinė didesnioji lietuvių pilis, nors nepriklausomos jotvingų sodybos dar ėjo toli į pietus.

1206 m. Danielius Romanaitis suruošė didelį žygį į Lietuvą. Bet, matyt, neturėjo konkrečių pasekmių, nes 1208-09 m. žiemą lietuviai ir jotvingai jam atkeršijo, sudeginę daug valuiniečių pilių, jų tarpe Turiską, Kamovą ir Červenę.

Nepaisant siaubingų žygių, nepaisant baisių nuostolių, nepaisant rusinų kunigaikščių karinės galybės, lietuviai nepasidavė. Anaiptol, po kiekvieno rusinų žygio jie atsigriebdavo ir dažnai nusiaubdavo rusinų kraštus. Pavyzdžiui, Henrikas Livonietis štai ką parašė apie 1209 metus: "Lithuani terras Ruthenorum, Letthorum, Livonum, Estonum despoliant atque pervastant, quae gentes crudelibus hostibus resistere nequent." Atseit, lietuviai nusiaubė gudų, latvių, lybių ir estų žemes.

3. KOVOS SU LENKAIS

Nuo X amžiaus prūsams ir jotvingams teko kariauti ir su lenkų valstybėmis. Nuo aisčių (t.y., prūsų ir jotvingų) puolimų sunkiausia buvo gintis lenkų sričių kunigaikščiams. Mat, nekartą jų suorganizuota valstybė suskildavo, ir smulkūs lenkų kunigaikščiokai būdavo verčiami mokėti duoklę aisčių gentims. Tačiau, lenkai dažnai atsilygindavo. Įsiveržę giliai į aisčių sritis, lenkai sudegindavo sodybas, derlių ir paimdavo grobio. Tose kovose su Lenkijos valdovais labiausiai nukentėdavo arčiausiai prie lenkų buvę jotvingai.

Lenkai nuteriodavo jotvingų sodybas prie Narevo ir Bugo krantų, įsiveržę į jotvingų kraštą, dažniausiai žiemą, užšalusių ežerų ir pelkių ledu įsibraudavo net iki Nemuno srities. Užėję kur kaimus, sudegindavo gyvenamuosius namus ir klėtis pilnas grūdų. Prisigrobę, prisiplėšę visokio grobio, paėmę daugybę belaisvių — vyrų, moterų ir vaikų, jie pasitraukdavo atgal. Kadangi jotvingai buvo narsi ir karinga gentis, tokie žygiai brangiai atsieidavo lenkams. Jotvingai, žinoma, atsilygindavo lenkams panašiais žygiais į jų gyvenamas sritis.

1018 metais lenkų Didysis Kunigaikštis Boleslovas Drąsusis (Chrobry) apiplėšė Jotvą. Tačiau, sutelkę jėgų, jotvingai lenkams skaudžiai atkeršijo.

Boleslovas II Narsusis (Smiały) kartais įveldavo savo valstybę į avantiurinio pobūdžio ka-

Lietuviai kariai X a.
(pagal lenkų šaltinius)

Lietuviai vedasi krikščionį karo belaisvį (iš rusinų maldaknygės)

rus, bet santykiuose su prūsais Boleslovas turėjo tam tikrą sistemą: 1058-1070 metais jis stengėsi apsisaugoti nuo prūsų puolimų išilgai vakarų Bugo upės, nuo Grudzianco ligi Viznos einančia pilių grandine.

Prieš prūsus kovojo Lenkijos vienytojas Boleslovas Garbanius (Kędzierzawy) 1148 m., 1161 m., 1165 m. ir 1167 metais. Jo paskutinis žygis prieš prūsus buvo katastrofiškas. 1167 m. Boleslovas Garbanius žygiavo kartu su broliu Henriku. Prūsams pavyko lenkų kariuomenę įtraukti į pelkyną ir beveik visą iššudyti, kartu su Henriku. Boleslovas vos spėjo pabėgti. Po ilgų kovų su prūsais, XIII a. pradžioje mozūrų kunigaikščiai buvo priversti pasikviesti sau į pagalbą vokiečių ordiną.

Tik XII amžiaus pabaigoje lenkų kunigaikščiai, pagaliau, ryžosi sutramdyti jotvingus. 1192 m. Drohičino Kazimieras nusiaubė jotvingų kraštą. Nors ir narsiai priešinosi, bet, pagaliau, jotvingai buvo priversti Kazimierui sumokėti duoklę.

1193 metais didelė lenkų kariuomenė įsibrovė jotvingų kraštan, plėšė kaimus, degino pilis. Sakoma. kad šis žygis kardu ir ugnimi išnaikino visą Jotvą ir privertė jotvingų kunigaikštį Narimantą pasiduoti. Tokie baisūs lenkų puolimai galutinai pribaigė kraštą. Jau 1254 m. lenkų Kujavijos kunigaikštis Kazimieras iš popiežiaus Inocento IV gauna teisę globoti gretimas Jotvos žemes. Po 1254 metų žygio buvo nutarta atiduoti du trečdalius jotvingų krašto kryžiuočiams, tačiau, jotvingai dar vis rodė savo atsparumą. 1259 - 1260 m. jotvingai susijungia su lenkus puolančiais totoriais.

Lenkų kunigaikštis Boleslovas Gėdingasis (Wstydliwy) kovojo su Vroclavo kunigaikščiu ir Mozūrų Konradu dėl Lenkijos valdžois. Konradui talkino kaimynai jotvingai. Už tai Boleslovas Gėdingasis 1264 m. taip nuteriojo Jotvą, kad maža jotvingų beliko gyvų. 1266 m. jotvingams pagalbon atėjo Švarno vadovaujami lietuviai, bet buvo Boleslovo sumušti. Nuo to žygio Jotvos vardas išnyko.

Nuo X iki XIII a. kovos su lenkais ir rusinais jotvingams buvo ypatingai sunkios. Nors kartais jie atsigriebdavo ir suruošdavo grobiamąjį ar kerštо žygį, tai prieš lenkus, tai prieš rusinus, tačiau, turtingas Jotvos kraštas, po tokių dažnų ir nesibaigiančių karų, ištuštėjo. XII-XIII amžiuje jotvingų galėjo būti likę apie 150,000. Karų eigoje laukai dažniau stovėdavo nedirbti, gyventojai žūdavo kovos lauke, ar šimtais ir tūkstančiais baigdavo savo gyvenimą nuvaryti į nelaisvę. Būdami narsūs ir nepaprastai stiprios laisvos dvasios žmonės, jotvingai gynėsi iki paskutiniųjų jėgų. Galų gale, jų jiems nebeužteko, o besiplečianti Lietuvos Didžioji Kunigaikštija jiems pervėlai atėjo į pagalbą. Lenkai nukariavo jų žemes, gyventojų likučius pavergė ir išvaikė, atsivedė mozūrus kolonistus. Patys jotvingai tapo mažuma savame krašte. Jų krašto pietvakarių sritis vėliau gavo naują vardą — Palenkę.

4. LIETUVIAI JUNGIASI IR RUOŠIA PULDINĖJIMUS

Rusinų ir kalavijuočių metraščiai rodo, kad karai su rusinais bei kryžiuočiais verste vertė lietuvius jungtis į didesnius politinius vienetus gynimosi sumetimais. Nuo XII a. antros pusės ir

lietuviai pradėjo puldinėti rusinus, teriodami tolimas jų sritis ir grobdami jų miestų turtus. Aišku, toki žygiai negalėjo apsieiti be karvedžių. Dideliems lietuvių telkiniams vadovaudavo kuris nors vienas karvedys. Iš pradžių jis būdavo renkamas pačių susibūrusių karių. Kartais, po sėkmingo žygio, toks vadas pasilaikydavo valdžią ir taikos metu. O pasilaikyti ją buvo nesunku, nes po vieno žygio paprastai būdavo ruošiamasi kitam, ir dažnai tai ruošai vadovaudavo buvęs vadas.

Iš pradžių buvo kariuomenė, o tos kariuomenės reikalavimams patenkinti atsirado sritinė valstybė. Telkiant ir maitinant kariaunas buvo neišvengiamas dalykas sudaryti ir politinius valstybinio pobūdžio junginius lietuvių gyvenamose žemėse. Rašytuose šaltiniuose sakoma, kad 1106 m. susivienijo visa Žiemgala ir nugalėjo Polocko kunigaikščius Vseslavičius. 1206 m. lietuviai "visoje Lietuvoje surinkę stiprią kariuomenę, kiaurą naktį kėlėsi per Dauguvos upę. Vakare, prieš Kalėdas, atvyko į Turaidą ir, auštant perėję Gaują, išsiskirstė po visus kaimus: radę kraštą neįspėtą jokių gandų, daugelį užmušė ir nemaža išsivedė į nelaisvę." Lietuvoje XII a., kaip atskiri teritoriniai vienetai, minimi šie kraštai: Ceklis, Karšuva, Knetuva, Medininkai, Upytė, Deltuva, Nalšia, Dainava ir kitos. Kiekvienas toks kraštas buvo karinis administracinis vienetas. Retas kuris lietuvių kraštas "turėjo mažiau kaip du tūkstančius raitelių kariuomenės". O Semba "pajėgdavo sudaryti keturis tūkstančius raitelių, Sūduva turėjo šešis tūkstančius raitelių".

Lietuvių kariuomenės pradėjo siekti 5,000, 8,000 ir net 10,000 karių. Reiškia, vadų autoritetas didėjo. Tam autoritetui reikėjo medžiaginio užnugario. Pamažu, iš daugelio valdų, atsirado sričių valdovai. Gausios lietuvių kariaunos reikalavo pažangaus socialinio, politinio ir medžiaginio organizuotumo. Juk primityvios gentys nesugebėtų atlaikyti lenkų-rusinų žygius ir net pereiti į sistematingus puolimus.

Lietuvių puldinėjimai ir žygiai į kaimynų šalis, kurie minimi nuo XII amžiaus antrosios pusės, buvo aiškiai grobiamojo pobūdžio. Lietuva nedalyvavo tarptautinėje prekyboje. Ji neįėjo į prekybos didžiuosius kelius, kurie viliodavo vaisbūnus. Prisidengusi nepraeinamais miškais, ji maža ko galėjo siūlyti užsieniečiams. Lietuvių prekyba, prasidėjusi XIII a., ėjo Nemuno vandenkeliu. Lietuvių prekės buvo grandos, kailiai, odos ir bičių vaškas. Lietuvai reikėjo daugiau negu ji pati galėjo kaimynams siūlyti. Laisvo prekiavimo nepakako lietuvių pasiūlai. Prekyba nebuvo išsivysčiusi. Prieš XII a. lietuviai neturėjo stiprios politinės organizacijos, kuri laiduotų aplinkos pastovumą, kelių tęsimą ir keleivių apsaugą. Vienintelis kelias, kuriuo lietuviai galėjo greit pralobti, buvo grobio žygiai. Iš vienos pusės, šis faktorius liudija to amžiaus žiaurumą. Bet, antra vertus, lietuvių žygiai parodo, kad lietuviai buvo pajėgūs ir narsūs, kad jie sugebėjo praturtinti savo neturtingą kraštą.

Savaime aišku, sritys arti Lietuvos buvo pirmieji jų žygių taikiniai. Tų sričių likimas buvo apgailėtinas. Štai, kaimynai gudai, norėdami išvengti lietuvių pavojaus, buvo priversti savanoriškai nusilenkti. Lietuvių kaimynai leido lietuvių žygininkams nekliudomai joti skersai jų kraštus, kad pasiektų tolimesnes sritis. Tolimųjų kaimynų turtai viliojo lietuvius. Rusinų kraštai, išskyrus Polocką, politiškai buvo silpni ir todėl pradėjo bendradarbiauti su lietuviais, teikdami jiems žinių apie pavojus, tiekdami maisto, talkindami darant brastas ir pn. Už kaimynų paslaugumą lietuviai neteriodavo jų teritoriją savo žygių metu. Matyt, toki susitarimai buvo abipusiškai naudingi.

Šitokių santykių pasėkoje, atsirado platus ruožas lietuviams pusiau priklausančių teritorijų, kurias būtų galima pavadinti lietuvių politinės persvaros sfera. Be tokio paaiškinimo nebūtų aišku kaip lietuviai galėdavo taip toli nužygiuoti. XII a. pabaigoje toji zona ėjo palei Dauguvą šiaurės rytuose ir pietuose palei Pripetę ir Bugą. Bendrai imant, kovos su rusinais vyko Gardino - Naugarduko - Gorodeco - Iziaslaulio - Minsko - Lochaisko - Breslaujos linijoje.

Kronikų svarbiausi duomenys išvardina vietoves, kurias lietuvių žygiai nusiaubė. Lietuviai dažnai puldinėdavo upių slėnius, kurie buvo prekybos keliai, kaip pvz.: Dauguvos, Lovatės, Volgos augštupį ir kt. Kievas į Ilmenio ežero sritį siųsdavo Bizantijos prekes: vyną, šilką, medvilnės gaminius, aukso dirbinius ir t.t. Naugardas, gi, siųsdavo pietuosna kailius ir taip pat linus, apynius, druską, brangenybes ir šilką, rytiečių prieskonius. Visos tos prekės skatino lietuvius vykdyti grobiamuosius žygius į sritis greta prekybos kelių. Naugardo ar Mugėpilio metraštis yra pilnas žinių apie kovas tarp naugardiečių ir lietuvių: 1191 m. Jaroslavas susitaiko su lietuviais ir susitaria žiemą pulti Naugardą. 1198 m. Naugardo Iziaslavas mirė prie Lukų, atmušdamas lietuvių žygį. Rudeniop lietuviai ir polockiečiai paėmė naugardiečių pilį prie Lukų. 1203 m. Olego sūnūs su Naugardo kariuomene sumušė lietuvius, kurių 1700 žuvo karo lauke. 1203 ir 1205 m. žiemą Olegas atvedė 7000 kariaunos į Lietuvą. 1210 m. kunigaikščio Vladimiro ir tūkstantininko Tvedislovo vadovaujama Naugardo kariuomenė išvijo iš šalies lietuvius ir jų daug nužudė ties Chodynicais.

Lietuvių žygių į rytus kovų laukas buvo ant Dauguvos linijos. Lietuvių žygiai šiuo keliu darė daug žalos tiek Rygai, tiek ir pačiam Polockui.

Turėdami saugią veikimo bazę Polocko žemėje, XII a. pabaigoje lietuviai kelis kartus nusiaubė Pskovo teritoriją prie Velikajos upės ir Naugardo teritoriją palei Lovatę. Kartais jie pasiekdavo ir Ilmenio ežerą. Kai kada lietuvių žygiai siekdavo toli į rytus už Lovatės. Lietuviai apiplėšdavo prekybos kelius einančius nuo Naugardo iki Volgos, atseit: kelią nuo Selegerio ežero iki Polos upės, ir kelią nuo Msto iki Tverco. Lietuviai taip pat žygiuodavo ir palei Dauguvą, pietuosna, iki Dniepro augštupio (iki Smalensko).

Pripetė buvo kitas vandenkelis, pagal kurį lietuviai žygiuodavo. Tik tas kraštas buvo vargingesnis už Dauguvos, Lovatės ir Dniepro sritis. Dėl balų ir pelkių ten buvo maža gyventojų. Prekybininkai retai tenai nukeliaudavo. Lietuvių žygiai eidavo į rytus ir į pietus. Būta dar trečio žygių maršruto, kuris ėjo į severiečių kilties kraštą (Černigovą). Lietuviai žygiuodavo palei Bereziną iki Dniepro, toliau Pripetės ir Bugo krantais į Valuinės Vladimirą, Chelmą, Belzą ir kitur. Tie kraštai buvo turtingesni ir derlingesni. Per juos ėjo Kievo vieškeliai.

XIII a. pradžios rusinų metraščiai yra pilni žinių, kaip lietuviai ir rusinai vieni kitus puldinėjo. 1205 m. lietuviai su jotvingais sumušė rusinus ties Tursku, Raudonojoje Rusioje. 1210 m. Naugardo kunigaikštis Vladimiras puolė Lietuvą. Sekančiais metais gudai užpuolė Lietuvą. 1213 m. tas pats Vladimiras išvijo lietuvius užėmusius Toropecą (Pskovo krašte). 1216 m. Smalensko kunigaikštis Mstislavas Dovydaitis, susidėjęs su Ryga, puolė Polocką, kuriam į pagalbą atėjo lietuviai. 1220 m. žiemą lietuviai puolė Černigovo Mstislavą. 1224 m. polockiečiai ir lietuviai "padarė daug žalos Naugardo žemei". 1226 m. vasario-kovo mėn. lietuviai apiplėšė Toržoko, Toropeco ir Smalensko sritis. Tais pat metais Pskovas puolė Naugardą su lietuvių raitelių pagalba (s pogoni litovskiju). 1228 m. jotvingai nuteriojo Brastą ir net lenkų sritis. 1229 m. Pinsko Vladimiras ir Valuinės Danielius bei Vasilka suruošė didelį žygį į Lietuvą. 1229-30 m. žiemą lietuviai puolė naugardiečių pilis Ljubie, Morevą ir Selegerį. 1234 m. lietuviai sumušė Naugardo Jaroslavą ties Toržoku ir Dabrovna. 1238-39 m. Pskovo Rotislavas kovojo su lietuviais. 1239 m. rugsėjo 29 d. lietuviai davė smūgį pskovėnams ties Kamore.

Lietuvių puldinėjimus vykdė karinių draugininkų būriai. Tuos būrius sudarydavo vado, stambaus žemvaldžio, kariniai tarnai ir jaunuoliai pilėnai. Lietuvių liaudies dainos nevedusį jaunikaitį—bernelį vaizduoja kaip karį, turintį žirgą, balną, kiauninę kepurę ir kalaviją. Joti į karą buvo kiekvieno jaunuolio pareigos ir garbės reikalas. Iš karo jis parnešdavo dovanų — šilko, sidabro, arba kieto plieno. Į karą jis vykdavo su savo žirgu, sava apranga ir ginklais.

Žinoma, metraščiai perdėdavo savo ir priešo kariuomenių dydį, pralaimėjimų ar pergalių reikšmę. Pavyzdžiui, rašoma, jog lietuvių kariuomenė, kuri 1225 m. įsiveržė į Naugardo kraštą, buvo tokia gausi, esą "niekas tokios kariaunos nėra matęs nuo svieto pradžios."

Kas vadovavo tiems agresyviems lietuvių žygiams į slavų kraštus? Nelengva atsakyti į tą klausimą. Tik nuo XIII a. turime patikimesnių žinių apie atskirus kunigaikščius. Rodos, kad ne visi kunigaikščiai turėjo lygios įtakos ir galios. Bet, be abejo, rytų Lietuvoje, Kernavės apylinkėse atsirado galinga karių šeima, kuri sudarė pagrindą lietuvių politiniam apsivienijimui Mindaugo laikais. Lyg per miglą lenkų istorikas Strijkovskis, remdamasis jau žuvusiais šaltiniais, mini pusiaulegendinį kunigaikštį Skirmantą, kuris buvo Mindaugo senolis.

Pusiaulegendarinis valdovas buvo ir Skirmanto sūnus Algimantas. Jisai buvo pirmasis žymusis augštaičių karžygis. Deja, apie jį beveik nieko nežinome. Būdamas rytų srities valdovu, Algimantas turėjo gintis nuo rusinų puolimų. Kitaip sakant, lietuvių valstybei pirmasis pavojus kilo iš rytų slavų kunigaikščių, o ne iš kryžiuočių. Algimantas gudriai išnaudojo rusinų valdovų kivirčus. 1159 m. pas jį atbėgo Polocko Volodaras. 1162 m. nakties metu, Algimantas ir Volodaras užklupo Volodaro priešą Rogvoldą ir išpjovė pastarojo palydą. Tais pat metais Algimantas sumušė Kievo karvedį Iziaslavą Vasilkaitį ties Gorodecu. Algimantui vadovaujant, lietuviai užėmė Dysnos augštupį, kuris atidarė kelią žygiams į Polocko kraštą. Jo žygiai į Rusią buvo grynai grobiamojo pobūdžio. Slavai kaimynai buvo persilpni veiksmingai priešintis Algimantui. Jie būdavo priversti praleisti jo pulkus per savo kraštus. Jie net turėdavo jam talkinti. Algimantas nužygiuodavo palei Dauguvą, Lovatę iki Volgos augštupio, kur jį viliojo Naugardo prekybinių kelių grobis. Vieno tokio žygio metu, Algimantas žuvo, "naikindamas Smalensko ir Naugardo žemes su 7,000 kariuomenės". Faktas, kad Algimantas galėjo vadovauti 7,000 kariuomenei, liudija, jog jo valdžia buvo galinga.

Jo sūnus buvo Ringaudas (dar rašomas Rimgaudu). Istorikas Motiejus Strijkovskis Ringaudą vadina pirmuoju didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu ("Velikij kniaz Ryngold"). Sunku tiksliai nustatyti, kada Ringaudas valdė. Greičiausiai Ringaudas Algimantaitis apjungė ir valdė didelę dalį Lietuvos nuo 1176 m. Jo sostinė "Voruta" buvo Kernavė, Rytų Augštaitijos širdyje, o jo kunigaikštija buvo sukurta kariniais pagrindais. Ringaudas buvo sumanus karvedys. Prieš jį yra

Vienas iš Lietuvos būdingų piliakalnių Kalniškių apylinkėje

stoję rusinų kunigaikščiai: Kievo Sviatoslavas Vsevolodaitis (1177-1194 m.), Vladimiro Levas ir Drucko Dimitras. 1183-84 m. pskoviečiai kovojo su juo, bet jis jiems padarė "daug žalos". Kievo Riurikas Riurikaitis pradėjo žygį prieš Ringaudą 1190 m., bet, dėl žiemos šalčių lietuvių krašto nepasiekęs, grįžo namo. 1193 m. šis rusinų kunigaikštis vėl ketino žygiuoti prieš lietuvius, bet jį sulaikė polovcų grėsmė iš rytų.

Ringaudas gerokai atsikirsdavo rusinams. Jam žygiuose talkininkaudavo ir kiti rytų augštaičių valdovai, kaip pvz., Ruškių šeima. Galimas dalykas, kad jo iniciatyva buvo sudaryta lietuvių kunigaikščių federacija, kurios tikslas buvo apsiginti nuo kaimynų puolimų ir tuo metu organizuoti bendrus žygius į gudų sritis. Ringaudas susitardavo su Polocku žygiuoti prieš Polocko priešą Didįjį Naugardą. 1198 ties Lukais lietuvių - polockiečių kariaunos sudavė skaudų smūgį naugardiečiams. To pasėkoje Naugardo vėčė nuteisė karvedį—kunigaikštį Iziaslavlį už apsileidimą ir prastą vadovavimą. Užsitikrinęs sau prekybos kelią Dauguvos sritimi Ringaudas, kartu su Polocko kariais, nužygiavo į Lovatės slėnį. 1200 m. žiemą jie sumušė naugardiečius ant Lovatės krantų.

Polocko, Gercikos ir Kuoknesės gudai kunigaikščiai žiūrėjo į Ringaudą ir kitus lietuvius kunigaikščius, kaip į sąjungininkus prieš bendrus priešus, ypač prieš naujai įsikūrusius kalavijuočius. Ringaudo amžininkas Dangirutis buvo vienas iš galingiausių lietuvių kunigaikščių, pasižymėjęs latvių, estų ir rusinų gyvenamųjų kraštų puldinėjimais. Jo duktė ištekėjo už Gercikos (arba Jersikos) kunigaikščio Visvaldžio 1209 metais. Tomis vedybomis Visvaldis buvo apsaugojęs savo kunigaikštiją nuo lietuvių karo žygių, bet tuo pat metu pasidarė visiškai jų priklausomas. 1213 m. Dangirutis buvo nuvykęs į Didįjį Naugardą pas kunigaikštį Mstislavą ir su juo sudarė draugingumo sutartį. Grįždamas Lietuvon iš Naugardo, Dangirutis pakeliui buvo vokiečių kalavijuočių užpultas ir paimtas nelaisvėn. Nuvežtas į ordino Kėsio pilį, jis buvo ten laikomas surakintas. Vokiečiai norėjo iš lietuvių bajorų didelės išpirkimo sumos, bet kai jo aplankyti atvykę bičiuliai vokiečių reikalaujamos sumos neatsivežė, Dangirutis nusižudė. Jo žentas Visvaldis pasidavė kalavijuočių įtakai.

Po Ringaudo mirties, jo sūnūs Dausprungas ir Mindaugas buvo palikę dar jauni. Todėl Lietuvoje didesnės persvaros buvo įsigijęs Živinbuntas (Živinbudas), kuris tęsė Ringaudo krašto apjungimo darbą ir žygiuodavo į Rusinus. Apie Živinbudą žinome tik, kad jis buvo vyriausias Lietuvos kunigaikštis, kuris pasirašė 1219 m. sutartį su Valuine. 1219 m. sutartis leidžia mums įžvelgti į Lietuvos vidaus padėtį tais laikais. Kadangi visas lietuvių jėgas reikėjo sutelkti prieš Livonijos vokiečius, pradėjusius pulti iš šiaurės ir iš rytų, tai, norint apsidrausti iš pietų pusės, Živinbudas ir sritiniai Lietuvos valdovai padarė taiką su Valuine. 1219 metų sutartis buvo pirmasis diplomatinis aktas, kurį pasirašė apsijungianti Lietuva su kaimynine kunigaikštyste. Pastebėtina, kad Lietuvai atstovavo 21 kunigaikštis, bet kad jie priklausė iš viso tik 5 giminėm. Taigi jau tada visa Lietuva buvo valdoma tik 5 kunigaikščių

NELAISVĖ IR VĖL — LAISVĖ

(Kareivio atsiminimai)

EDMUNDAS BAZĖNAS

Nepersenai mačiau filmą, kurio vardas — "25th Hour". Negalėjau suprasti, kodėl jis taip pavadintas, bet tas, pagaliau, ir nesvarbu. Kažkaip, nejučiomis, kilo mintis, kad mano gyvenimas II Pasaulinio karo metu buvo gerokai panašus į vyriausiojo filmo veikėjo gyvenimą. Filme yra vaizduojamas gyvenimas vienoje iš Balkanų valstybių, prasidėjus II Pasauliniam karui. Pagrindinis veikėjas — paprastas ūkininkas, kuris, visokiausių karo aplinkybių blaškomas, ištisus penkis metus praleido karo sūkuryje, įtrauktas nejučiomis. Areštas be priežasties, koncentracijos stovykla ir iš jos pabėgimas, netikėtas įsijungimas į vokiečių armiją, nelaisvė karui užsibaigus, karo nusikaltėlių teismas ir vėl laisvė, bausmę atlikus.

Nenagrinėdamas kažkokių ypatingų problemų, noriu duoti "Kario" skaitytojams progą pasidalinti, bent mintimis, su mano išgyvenimais. Nemanau, kad Vakarų pusrutulyje kur nors besirastų dar bent vienas lietuvis, kuris praeito karo metu yra buvęs rusų nelaisvėje. Šiandien, sėdint prie spalvotos televizijos, šiltam salione, visi tie prieš dvidešimt su viršum metų patirti išgyvenimai kai kada neatrodo toki jau baisūs. Laikas išdildo žaizdas.

Mano karinė karjera prasidėjo 3-čiame artilerijos pulke. Pulko 3-čioji grupė, į kurią aš patekau, stovėjo Marijampolėje. Mano prisiminimuose nebus daug datų ir vietovardžių, kadangi sunkokai juos atsimenu. Gal būt, kai žmogus fiziškai visiškai sunyksta, tai net ir atmintis sušlubuoja. Grupės vadas buvo mjr. Sidzikauskas, baterijos vadas — kpt. Lesevičius. Apmokymą atlikau ryšininku — telefonistu. Po apmokymo buvau paskirtas į Ūkio komandą. Dar prieš pradedant karinę tarnybą, aš jau savarankiškai dirbau račiaus darbą, todėl ir čia savo amatą pritaikiau. Baigus tarnybą, mano daryti ratai dar ilgai bildėjo Marijampolės gatvėmis ir Suvalkijos keliais. Baigiau tarnybą 1938 m. pavasarį, ir grįžau prie savo senojo račiaus darbo. Nors, kaip meistras, buvau dar tikrai jaunas, tačiau, jau turėjau du savo pagelbininkus — "gizelius".

Atėjo 1939 metai. Jie Lietuvai buvo lem-

šeimų. Tuomet ir jotvingai ir žemaičiai veikė išvien su aukštaičių valdovais.

Kunigaikščių—valdovų skaičius labai greitai pradėjo mažėti. Ypač Ringaudaičiai norėjo atstatyti tėvo buvusią galingą valdžią. Talkinant svainiams Žemaičių kunigaikščiams, Dausprungas pašalino Živinbudą. Tačiau, niekur negalima užtikti datos, kada Dausprungas perėmė valdžią nuo Živinbudo, ir kokiu būdu pastarasis buvo pašalintas.

Dausprungas taip pat turėjo pastovių interesų Rusios pietuose. Žymiai vėliau, po 1219 m. sutarties su Valuine, jis susigiminiavo su Haličo kunigaikščiu. Jo duktė ištekėjo už Danieliaus, Romano sūnaus. Tas ryšis vėliau suvaidino svarbų vaidmenį Mindaugo valdymo laikotarpyje.

Galima sutapatinti Lietuvos galybės iškilimą ir to pasėkoje lietuvių žygių į rusinus dažnėjimą, su Didžiojo Kunigaikščio įsigalėjimu Lietuvoje. Iki Mindaugo viešpatavimo metų lietuviai buvo suruošę 42 žygius prieš kaimynus. Pagaliau, 1236 metais Lietuva jau buvo pasiruošusi pereiti į konsolidacijos ir ekspansijos etapą.

(Bus daugiau)

BIBLIOGRAFIJA

1. James A. Brundage, The Chronicle of Henry of Livonia (Madison, Wis. 1961).
2. Samuel H. Cross, "Primitive Civilization of the Eastern Slavs", American Slavic and East European Review, Vol. 5, Nr. 12/13 (1946).
3. Michailo Gruševskij, Istorija Ukraini (Kiev, 1912).
4. V. O. Kliučevskij, Sočinenija, 1-3 t.t. (Moskva, 1956-1957).
5. Henryk Łowmianski, Studia nad początkami społeczeństwa i panstwa litewskiego, II (Varšuva, 1932).
6. Vladimir Nabokov, red., The Song of Igor's Campaign (Niujorkas, 1960).
7. Henryk Paszkiewicz, Regesta Lithuanae I (Varšuva, 1930).
8. Henryk Paszkiewicz, The Origin of Russia (Londonas, 1954).
9. V. T. Pašuto, "O vozniknovenii litovskogo gosudarstva", Izvestija Akademii Nauk SSR, t. 1X (Moskva, 1952).
10. Polnoe sobranie russkich letopisei (Lavrentskaja letopis, Ipatevskaja letopis, Novgorodskaja 1, 2, 3 letopis), 1-3 t.t.
11. George Vernadsky, Ancient Russia, New Haven, 1943).
12. George Vernadsky, Kievan Rus' (New Haven, 1948).
13. Warren B. Walsh, Readings in Russian History (Syracuse, 1959).
14. Melvin C. Wren, The Course of Russian History (New York, 1958).
15. J. Žiugžda, Lietuvos TSR Istorija, I tomas (Vilnius, 1957).

tingi. Lietuva, būdama tarp Rytų ir Vakarų milžinų, suklupo jų grasinama. Prasidėjus vokiečių - lenkų karui, buvau mobilizuotas. Atsidūriau toje pačioje 3-čioje artilerijos pulko 3-čioje grupėje, bet jau Prienuose.

Po dienos visa grupė iškeliavo Vilniaus kryptimi. Atlikus numatytą uždavinį, grupė grįžo atgal. Kaip paaiškėjo, didesnio masto mobilizacija nebuvo reikalinga ir dauguma pašauktųjų buvo vėl paleidžiami. Mane paliko dar tris mėnesius tarnyboje ir užskaitė atlikus karinio apmokymo pakartojimą. Netrukus, iš Prienų teko keltis į Kauną, kadangi Prienų kareivinės buvo perduodamos atvykstančiai rusų įgulai.

Po trijų mėnesių vėl grįžau į namus. 1940 m. bolševikų armijai užėmus Lietuvą, tuoj po liaudies seimo rinkimų, valsčiaus viršaitis man pranešė, kad mano dirbtuvė nacionalizuojama ir jos vadovavimui skiriamas komisaras. Taip ir įvyko. Komisaru buvo paskirtas žinomas apylinkės valkata Antanas Juodaitis. Tiesa, nepaminėjau, kad mano dirbtuvė buvo Naujosios Ūtos bažnytkaimyje, Gudelių valsčiuje, Marijampolės apskrityje. Gerokas sandėlys medžiagos ir visi įrankiai buvo nusavinti. Man buvo pranešta, kad aš toliau dirbsiu už nustatytą atlyginimą, kaip darbininkas. Visi mano planai sugriuvo. Per savo triūsą, vos tik pradėjęs žengti į geresnį gyvenimą, komunistinės proletarijato diktatūros buvau biauriai apiplėštas. Žinoma, aš turėjau būti užskaitytas buože, kadangi buvau vienintelis savininkas bažnytkaimyje 500 litų vertės "Blaupunkt" radijo aparato. Negalėjau pakelti to niekšiško pasityčiojimo, kad mane matytų dirbant paprastu darbininku mano nuosavoje dirbtuvėje. Pataręs savo buvusiems darbininkams keliauti savais keliais, išvažiavau darbo jieškoti į Alytų. Vargais negalais radęs kompartijos būstinėje vieną pažįstamą iš kariuomenės laikų, jo rekomenduotas, gavau darbą prie rusų kareivinių statybos. Atrodo, kad ir prie šio darbo rusai bijojo sabotažo, kadangi darbininkų patikimumas buvo kruopščiai tiriamas.

Išdirbęs ten apie porą mėnesių, perėjau dirbti į kelių rajoną. Čia dirbau šiūpėles sniegui kasti ir tvoras sniegą prie kelių sulaikyti. Tuo metu jau pilnai buvo tvarkomas repatrijacijos Vokietijon klausimas. Evangelikų religija ir daviniai, kad mano protėvis yra atkeliavęs kaž kur iš Prūsijos, repatrijacinės komisijos buvo užskaityta pakankamu pagrindu, kad galėčiau repatrijuoti. Visi repatrijacijai pasiruošti reikalai nesudarė didelių sunkumų.

1940 m. spalio mėnesį sudėtinė vokiečių ir rusų komisija, iškvietusi mane, įkainavo mano buvusią dirbtuvę. 1941 metais vasario mėnesį, su ryšulėliu rankoje, iškeliavau į "Vaterlandą". Pirmoji apsigyvenimo vieta buvo dar Lenkijos teritorijoje. Vietovės pavadinimas skamba lyg Lucha Vala. Ten pabuvus apie šešias savaites, išvežė į Goldbergą, Pomeranijoje. Ten teko trumpą laiką dirbti viename kaime savo specialybėje. Atlyginimas buvo mažas, gal tik už maistą buvo uždirbama.

Netrukus buvau pašauktas atgal į stovyklą, kur atvyko kariuomenėn šaukimo komisija. Ši komisija priėmė į kariuomenę tik jau bet kurioje kariuomenėje tarnavusius vyrus. Iš mūsų stovyklos buvo priimta 11 žmonių. Apmokymui buvome pasiųsti į Čekoslovakijos miestą Brno. Turiu priminti, kad repatrijuodamas Vokietijon vokiečių kalbos nemokėjau visiškai. Pilnai suprantama, kad per keleta mėnesių aš vos tik kiek grabaliojau vokiškai ir man bet kur pritapti buvo tikrai sunku. Aš jau buvau 25 metų amžiaus ir su pilnu Lietuvos kariuomenės kareivio apmokymu, todėl nesijaučiau, kad jie čia kažką daugiau iš manęs padarys. Tiesa, normalaus apmokymo metu kažko naujo man ir nebuvo parodyta, bet stengiantis kareivius užgrūdinti fiziškai, įvairios kolektyvinės bausmės, neva tai nusižengus drausmei, buvo, mano manymu, tikrai žiaurios. Kaip taisyklė, mes turėdavome miegoti be baltinių. Nakties metu, budintis puskarininkis patikrinęs kojų švarą ir radęs kurio nors kojas nenuplautas, prikeldavo visą kuopą drausmės užsiėmimams. Toks nakties žygis dažniausiai susidėdavo iš vaikymo laukuose bent keliasdešimt kartų griūvant ant žemės ir vėl keliantis. Laukas būdavo parenkamas kur daugiau šlapio molio. Toks drausmės žygis būdavo atliekamas visiems esant visiškai nuogiems. Po tokio žygio visi būdavo nuvaromi į prausyklą po šalto vandens švirkštais. Čia vėl buvo būtinas reikalas labai greitai ir gerai nusiplauti, nes kitaip, vėl grėsė grįžimas atgal į purviną lauką. Po tokių "pramogų" tekdavo dažnai matyti kareivių ir su ašaromis akyse. Iš tokių lauko pratimų žygis atgal į kareivines visuomet, aišku, būdavo atlikamas su daina.

Apmokymas tęsėsi 6 savaites. Iš čia buvome išsiųsti į Varšuvą, kur buvau paskirtas į kavalerijos dalinį. Pusę dienos atlikdavome pėstininkų pratimus, o kitą pusę su arkliais.

Manau, kad šiandien gal nėra labai svarbu tikslus laiko ir vietovių nurodinėjimas, todėl aš ir nemėginsiu savo sušlubavusią atmintį varginti smulkmenomis. Bijau, kad koks kruopštesnis "Kario" skaitytojas nepradėtų vesti kvotą, betyrinėdamas mano staigius fronto pakeitimus. Nenoriu prisivirti košės, kad kartais koks nors kritikas neturėtų malonumo pagauti mane suklydusį įvykių raidoje. Gal dar galėčiau šiaip

taip skirstyti savo penkių metų tarnybos laiką pusmečiais, bet tikrai ne mėnesiais ar savaitėmis. Jeigu man pasitaikys proga dalyvauti III Pasauliniame kare, tai tikrai mėginsiu vesti šiokį tokį dienoraštį.

Po dviejų mėnesių buvau pasiųstas į rusų frontą. Pradžioje teko būti prie Vitebsko ir Smolensko, o 1941-1942 metų žiemą ilgesnį laiką — ties Charkovu. Arčiausiai nuo Maskvos buvau atsidūręs apie 80 kilometrų. 1941-1942 metų žiema buvo labai šalta. Jeigu kas turėdavo progos tai iš vietinių gyventojų atimdavo, radęs, kokį šiltesnį rūbą, kadangi šiltų rūbų vokiečių kariuomenė savo sandėliuose neturėjo. Pirmieji šiltų rūbų transportai pasirodė tik balandžio mėnesį. Tą žiemą vokiečių kariuomenė turėjo daugiau nuostolių sušalusiais, kaip kad sužeistais. Iš to laikotarpio papasakosiu vieną įdomesnį nuotykį. Vieną naktį, mūsų šešių kareivių grupė važiavome pakeisti lauko sargybos, kuri buvo už maždaug dviejų kilometrų. Važiavome rogėse su vienu arkliu. Absoliučiai nesitikėdami jokio pavojaus, nebuvome pasiruošę veikti turimais ginklais. Staiga, lyg iš po žemių, pasirodė grupė rusų ir suriko kelti rankas augštyn. Šauti nebuvo kada, kadangi buvau su kumštinėmis pirštinėmis, bet kaž kokio instinkto vedamas, smogiau pirmyn su šautuvo buože ir griebiau rusą į glėbį. Jo paleistas šūvis mane apsvaigino. Buvo pataikyta virš kaktos į galvos viršų. Visas mano viršugalvis buvo pilnas parako. Ant veido pasipylė kraujas. Sumišimo metu vokiečiai kareiviai spėjo ištrūkti. Rusai palaikė mane mirtinai sužeistu ir manė, kad šautuvų buožėmis mane jau pribaigs. Šauti dar vieną šūvį ir taip mane pribaigti jiems atrodė bus tik bereikalingas šaudmenų eikvojimas.

Grįžę vokiečiai į kuopos būstinę, pranešė apie rusų užpuolimą ir, aišku, apie mano žuvimą. Kuriam laikui praslinkus aš atgavau sąmonę. Pamačiau prieš save keliu begrįžtantį arklį su tuščiomis rogėmis ir mėginau jį sulaikyti, bet jis iš manęs ištrūko. Tačiau, vistik šiaip taip pasiekiau kuopos būstinę. Čia visi tikrai stebėjosi pamatę mane grįžtant. Mūsų grupės viršininkas, kuris tam žygiui vadovavo, be abejo, tikrai nesitikėjo, o vėliau, jau ir nebenorėjo manęs matyti gyvo. Už palikimą kovos lauke sužeisto "kamerado" jis tikrai gavo gerokai barti. Mano sužeidimas pasirodė tik paviršutiniškas. Nuo tarnybos buvau atleistas 18 dienų. Kaip priedą, prie visko, dar gavau medalį už pasižymėjimą.

Per visą karo metą daugiau sužeidimų nepatyriau. Pirmąsias savo atostogas gavau 1943 metais. Parvažiavau į savo gimtąsias Plutiškes. Dabar jau kiekvienas žinome, ką reiškia tėvynės ir tėviškės netekimas, bet tuomet tai žinojo tik kaikurie. Jų tarpe buvau ir aš. Iš atostogų vėl grįžau į frontą Ukrainoje, kuris buvo jau gerokai atstumtas. Iš ten traukėmės link Rumunijos, Vengrijos, Jugoslavijos. Į Jugoslaviją mūsų dalinys buvo pasiųstas kovai su partizanais.

1944 m. pradžioje aš vėl gavau atostogų, bet dėl pavojaus keliauti, ištisas tris savaites negalėjau išvažiuoti. Dar tais pačiais metais Jugoslavija buvo palikta Dievo valiai, kadangi būtų reikėjų perdaug jėgų sutraukti, kad laimėjus partizaninį karą. Vokiečių jėgų jau mažai tebuvo ir, be to, jų reikėjo svarbesnėse vietose. Mano, kaip kareivio, strategija buvo labai paprasta. Didžiausias mano viršininkas buvo skyrininkas. Visi mano strateginiai sprendimai vykdavo karo lauke, kiek savo akimis galėjau aprėpti. Vykau ten, kur būdavo įsakyta. Iš Jugoslavijos patekome į Čekoslovakiją. Po kurio laiko, dėl kurių tai priežasčių, iš čia pasitraukėme be kovos. Reikia manyti, kad tai buvo vienas iš tais laikais populiarių fronto trumpinimų. Kaip man šiandien atrodo, lyg ir gaunasi vaizdas, kad kavalerijos daliniai tuo metu buvo lyg ir bereikalingas balastas. Kur nors Rusijoje ar vėliau kovose prieš partizanus Jugoslavijoje, kavalerijos daliniai dažnai buvo tikrai vietos sąlygose naudingi, bet ne tokiame tirštai apgyventame ir kalnuotame krašte, kaip pav. Austrija. Prieš pat karo pabaigą buvome panaudoti stabdomose kautynėse prieš rusus. Tai buvo mūsų gulbės giesmė. Karo pabaiga mane užtiko Austrijos miesto Linzo rajone. Mes jau žinojome, kad viskas eina prie galo. Norėjome tik, kokiu nors būdu, atsipalaiduoti nuo rusų ir patekti į amerikiečių nelaisvę. Pilnai suprantama, kad niekas net spėti nespėjo, kokia ateitis jo laukia.

Tame rajone buvo apie 35,000 išblaškytos vokiečių armijos likučių. Neturėjome jokios nuovokos, kaip turime pasiduoti į nelaisvę: be ginklų, ar su ginklais. Artėjant prie amerikiečių, vadovaujantis pirmąja nuomone, ginklus daug kas buvo išmėtęs pakelyje. Tačiau, staiga, pasklido gandas, kad amerikiečiai belaisvėn priima tik su ginklais. Atsirado būtinas reikalas ir man vėl kokį ginklą įsitaisyti, nes savo šautuvą jau buvau numetęs. Man kažkaip pavyko nutverti "Panzerfaustą", su kuriuo aš amerikiečiams ir prisistačiau. Būnant Vengrijoje mūsų eskadrono vadas apsivedė vietinę vengrę, kuri dabar, jau pasitraukus mums iš Čekoslovakijos, keliavo kartu su savo vyru. Dvi dienas prieš oficialią karo pabaigą eskadrono vadas man pasakė, kad jis nuo eskadrono jau pasitraukia ir mėgins su žmona, kokiu nors būdu, pasiekti Vengriją.

(Bus daugiau)

LIETUVOS VALSTYBINĖS SIENOS

JONAS VASYS

(pabaiga)

Iki šiol mūsų pagrindas nepriklausomai Lietuvai atstatyti buvo tas, kad esame gyvybinga, dinamiška, pažangi, laisvę mylinti tauta, su senomis savomis valstybinėmis tradicijomis. Taigi, todėl mes turime būti nepriklausomi, taip kaip per šimtmečius esame buvę. Visa tas yra tiesa, bet kam gi tas rūpi. Juk vien tik teisė, dar neduoda laimėjimo. Būdami vieni, šiomis sąlygomis, nepriklausomybės išsikovoti negalime.

Lietuvos nepriklausomybės atstatymo reikalą mums reikia pastatyti taip, kad jis būtų patrauklus ir mūsų stipriesiems draugams, kaip J. A. Valstybėms, o be to, būtų naudingas mūsų kaimynams, šiaurės Europos valstybėms. Tas gi galima tik jei Lietuva virstų tranzito valstybe. Tada lieka šią gražią ir patrauklią ideją tinkamai pristatyti mūsų draugams. Tuo reikalu reikėtų išleisti keletą gerai motyvuotų ir pagrįstų veikalų ir juos tinkamai paskleisti.

Kokiomis sąlygomis Lietuvos nepriklausomybės atstatymas būtų galimas? Turbūt turėtų susidaryti labai nuostabios sąlygos, kad Rusija gera valia baigtų Lietuvos okupaciją. Tam nesimato jokių ženklų, negirdėti jokių pažadų. Jei, tačiau, taip įvyktų, tai tikriausiai reikalas nesibaigtų vien tik Lietuva, o eitų daug toliau, kol visos, taip vadinamos respublikos, atsiskirtų. Rusai tai žino, ir todėl tokio precedento neleis.

Tačiau, karai, nors ir nelaukiami ir neapkenčiami, kyla staiga, nelauktai, nepramatytai, iš pamatų keisdami buvusias valstybių sienas, tautų santykius, pažiūras į gyvenimą ir užsistovėjusias, pasenusias idejas. Argi ne bepročiu būtų apšauktas žmogus, kuris Hitlerio galybės laikais būtų pasakęs, kad Lenkijos sienos pasistūmės į vakarus iki Udruvos ir Neisės, kad Prūsuose neliks vokiečių. O šiandieną tą viską laikome normalia padėtimi.

Nėra abejonės, kad ateinantis karas Europos žemėlapį keis dar daugiau. Tam turime ruoštis ir turėti keletą atsarginių planų. Mažų mažiausia, mes turime savo galvoseną perorientuoti, kad pasikeitimų bus, ir kad tada gali susidaryti istorijoje negirdėtų galimybių. Tada gal Lietuvos atstatymas galės būti visai realus ant *visų* buvusių baltų ir Lietuvos valstybinių kraštų, bet kada turėtų praeityje. O baltų gyvenamieji plotai, pagal paskutinius mokslinius įrodymus, vakaruose siekė Elbės upę, šiaurėje — Ladogos ežerą, rytuose — Uralo kalnus, pietuose ėjo žemiau Kievo miesto, Karpatų kalnų pašlaitėmis. Žiūrėk Broniaus Kviklio "Mūsų Lietuvos" III tomą.

Augštesnis mūsų tautos išsilavinimas ir politinis subrendimas leidžia praplėsti valstybės sienas ir visvien ją tinkamai administraciniai ir ekonominiai tvarkyti.

Mūsų tauta visada duodavo natūralų prieauglį. Taip yra ir dabar, kad ir labai sunkiose okupacinėse sąlygose. O tas duoda rimtų vilčių ateičiai. Gyventojų prieauglis 1.3% reiškia gyventojų padvigubėjimą 30-40 metų bėgyje. Tik reikia sąlygų, kad tas prieauglis nebūtų išvežamas iš Lietuvos kitur. Tačiau tokias sąlygas duoda tik nepriklausoma valstybė.

Dabar bandysiu patiekti apytikrį tos minimalios Lietuvos valstybės plotą:

	kv. km.
Dabartinė LTSR	65,000
Priskirta iš dabartinės Gudijos	110,000
Mažoji Lietuva ir Prūsai	25,000
Priskirta iš dabartinės Lenkijos	20,000
Viso	220,000

Tokį plotą dabar turi sovietinė Gudija, iš kurios pusę ploto priskyriau Lietuvai. Jei Gudija kelsis nepriklausoma valstybe, kuo aš labai abejoju, tai jai galima būtų kompensuoti iš Rusijos — Dniepro upės paupyje, panašiai kaip Lenkijai buvo kompensuota iš Vokietijos teritorijos. Iš tiesų, ten ir yra tikroji Gudija, kurios sritis sau prisiskyrė Rusija.

Sudarant sąjungą su Latvija ir Estija, jų plotai būtų:

	kv. km.
Dabartinė sov. Latvija	68,000
Priskirta iš dabartinės sov. Rusijos	22,000
Viso	90,000
Dabartinė sov. Estija	44,000
Priskirta iš sov. Rusijos	16,000
Viso	60,000

Bendras Baltijos valstybių plotas:

Lietuva	220,000 kv. km. —	60%
Latvija	90,000 kv. km. —	24%
Estija	60,000 kv. km. —	16%
Visa Baltija	370,000 kv. km. —	100%

Visas tas plotas būtų truputį didesnis kokį Lenkija turėjo prieš II Pas. karą. Tokiame plote, prie šių dienų technikos, galėtų visapusiškai tarp-

ti bent 37 mil. gyventojų. Tautai natūralų prieauglį turinčiai, tą skaičių pasiekti, yra tik laiko klausimas.

Tokio dydžio tauta ir su labai rafinuotomis genocidinėm priemonėm išnaikinti kaimynams nebūtų lengva. Tuo būdu būtų padėtas tvirtas pagrindas tautos ateičiai ilgiems šimtmečiams.

LIETUVOS GYVENTOJAI

Pramatyti atstatomos Lietuvos gyventojus, turėtume aptarti kas yra tauta. Vakarų kraštuose, ypač anglo-saksų valstybėse, žmonės etninėmis grupėmis neskirstomi, pasitenkinama, kad jie yra piliečiai. Tam ryškiais pavyzdžiais gali eiti: Amerika, Anglija, Švedija, kur žmogus, priėmęs pilietybę, yra atatinkamai, laikomas amerikiečiu, anglu ar švedu.

Mūsų kaimynai rusai, lenkai ir vokiečiai tautybę supranta kitaip. Jiems valstybė turi būti vienatautė, kitų tautų gyventojai turi būti išnaikinti, neatsisakant nei genocidinių priemonių, arba nutautinti prievarta. Tam jie vartoja ekonominę priespaudą, spaudos draudimą, organizacijų varžymą ir visišką jų panaikinimą, mokyklų uždarymą, kalėjimus, koncentracijos stovyklas ir kita. Reikia pasakyti, kad ir religija jiems tėra tik įrankis nacionalistiniams tikslams siekti.

Neturėdami elementarinių laisvių, žmonės tuose kraštuose laimės neturėjo; o Rusijoje ir Lenkijoje ekonominis skurdas buvo tų valstybių neatskiriama dalis.

Sekant Lietuvos valstybės tradicijas nuo pačių seniausiųjų laikų, mūsų pažiūra į gyventojus buvo gana artima šių dienų vakarietiškajai: niekas gyventojų neskirstė nei religiniu, nei tautybės atžvilgiu. Žmonės džiaugėsi laisve, ją augštai vertino ir gynė ją nuo priešų: gudas ir lenkas kariavo šalia lietuvio, gindamas Lietuvos laisvę.

Mano nubrėžtose Lietuvos valstybinėse sienose niekur neišeinama iš baltų gyventos erdvės ir Lietuvos valstybei per šimtmečius priklausiusių kraštų. Tik Prūsų dalis ir Mažoji Lietuva per keletą šimtmečių neįėjo į Lietuvos valstybę, tačiau visiems aišku, kad ten yra Lietuva.

Žinant mūsų kaimynų genocidinius metodus, suprantama, kad dalis gyventojų tame plote lietuviškai jau nebekalba. Iš jų yra labai išskirtini, kurie save vadina "tuteišiais". Jie yra tie patys lietuviai, tik norėdami išvengti iššūdymo, prisiėmę slavišką žargoną, dažnai dar su lietuvišku akcentu ir daugybe lietuviškų žodžių. Toliau eina sulenkinti lietuviai ir gudai katalikai. Sulenkintieji lietuviai yra ilgos unijos su Lenkija palikimas. Tokių mes turėjome net ir nepriklausomoje Lietuvoje, ypač srityje pagal Nevėžio upę. Tačiau netruko nei 20 metų, kai jie jau nei kiek nebesiskyrė nuo kitų lietuvių. Katalikai gudai yra caristinės Rusijos okupacinis palikimas. Ypač daug tokių atsirado spaudos draudimo metu, kai lietuviškoji spauda iš Tilžės skleidžiama, nebegalėjo jų pasiekti.

Klaidinga, tačiau, būtų manyti, kad vakariniai gudai pravoslavai nėra lietuviškos kilmės. Jau anksčiau minėtoje, prieš 100 metų trijų rusų mokslininkų sudarytoje statistikoje, pažymėta, kad į pietus nuo Nemuno, kur buvo surasta 60-70% lietuvių, arba jotvingų, daugelis jų buvo pravoslavai.

Dabartinės okupacijos metu į rytinę Lietuvą, kuri dabar yra priskirta sovietinei Gudijai, rusai privežė daug tikrųjų rusų, ukrainiečių ir kitokių plačiosios Rusijos gyventojų. Tas pat įvyko ir Mažojoje Lietuvoje. Humaniškumo sumetimais tiems gyventojams turėtų būti sudarytos sąlygos *grįžti* namo.

Taigi, labai apytikriai, Lietuvos gyventojų statistika atrodytų taip:

1959 m. rusų patiektoje statistikoje Lietuvoje buvo lietuvių	2,280,000
Devynių metų 1.3% prieauglis	320,000
Numatyta sugrįš iš Rusijos	150,000
Lietuviai paleisti iš Sibiro, negavę rusų leidimo apsigyventi Lietuvoje, todėl įsikūrę Vilniaus krašte (dabar Gudijoje), Latvijoje ir Mažojoje Lietuvoje	100,000
Lietuviai lenkų tautybės priedangoje išvykę į Lenkiją, kurie grįžtų į nepriklausomą Lietuvą	100,000
Lietuviai, kurie, numatoma, grįžtų iš Vakarų	50,000
Viso	3,000,000
Dabar gyvenantieji Lietuvoje, užsirašę lenkais, gudais, vokiečiais ar rusais, tačiau, Lietuvai atgavus laisvę, užsirašytų lietuviais	300,000
Suvalkų, Seinų, Augustavo, Balstogės, Gardino, Lydos, Ašmenos, Valažino, Svyrių, Breslaujos, Naugarduko ir kt. sričių gyventojai, kurie dabar tesivadina tuteišiais, tačiau užsirašytų lietuviais, nors gal ir nebekalba lietuviškai	700,000
Viso lietuvių	4,000,000
Gyventojai naujai priskirtų sričių, kurie pradžioje užsirašytų lenkais, gudais ar tuteišiais, tačiau, po 25 metų taptų lietuviais	1,000,000
Viso lietuvių po 25 metų	5,000,000
Priimtina svetimtaučių mažuma	1,000,000
Viso Lietuvos gyventojų	6,000,000

Baltijos gyventojai:

Lietuva	68.0%	— 6.000.000
Latvija	20.5%	— 1,800.000
Estija	11.5%	— 1,000,000
Viso Baltijoje	100.0%	— 8,800,000

Gyventojų tankumas 1 kv. km.: Lietuvoje — 27, Latvijoje — 20, Estijoje — 17. Taigi, Lietuvoje gyventojų būtų tankiau kaip J.A.Valstybėse, Latvijoje — kaip J.A.V-se ir Estijoje — truputį rečiau.

Nereikia pamiršti fakto, kad visas Lietuvos turtas dabar priklauso valstybei, tiksliau tariant — komunistų partijai. Atstačius nepriklausomą valstybę, tas nevykęs eksperimentas turės būti panaikintas, turtas turės būti vėl atiduotas valstybės piliečiams, jos gyventojams. Daugybė buvusių įvairių savininkų yra jau mirę, emigravę, kai kurių profesija bus tiek pasikeitusi, kad pav. žemės jie jau gal nebenorės. Reikės rasti naujų savininkų. Tinkamai planuojant galima labai sustiprinti lietuviškąjį elementą atgautose srityse.

Bendrai, į krašto gyventojus reikia žiūrėti daugiau iš vakarietiško taško, būtent, kad žmogus yra didžiausia vertybė; jei su juo elgsiesi žmoniškai, jis, iš savo pusės, valstybei atsilygins savo darbu, lojalumu ir net auka. Valstybės, kurios tą suprato praeityje, šiandieną iš to turi daug naudos. Pav., kad ir JAV., kur "tauta" sudaryta ne tik iš įvairiausių tautybių, bet net iš įvairiausių rasių. Nežiūrint to, J.A.V. šiandieną yra pajėgiausias kraštas pasaulyje. Panašus vaizdas yra Kanadoje, Australijoje, Naujoje Zelandijoje ir kt.

Senojoje Lietuvos valstybėje gyventojai nors ir buvo įvairių tautybių bei religijų, save laikė lietuviais ir buvo lojalūs savo kraštui. Geru pavyzdžiu galėtų eiti kunigaikštis Aleksandras Ostrogiškis, Lietuvos kariuomenės vyriausias vadas, garsaus Oršos mūšio laimėtojas prieš Maskvą. Šių dienų terminu, galėtume jį vadinti ukrainiečiu, o tačiau jis neprarado Lietuvai ištikimybės net Maskvos nelaisvėje būdamas, kur buvo žiauriai kankinamas. Geras pavyzdys yra ir garsioji Sapiegų giminė, kuri buvusi gudiškos kilmės, gal senųjų galindų palikuonys. Tokių šviesių pavyzdžių rastume daugybę.

Netrūko gražių pavyzdžių ir nepriklausomos Lietuvos laikais. Prof. Kolupaila, Songaila, kilę iš istorinės Lietuvos, atvyko Lietuvon nemokėdami lietuviškai, o po kiek laiko kas gi ir drįstų pagalvoti, kad jie nelietuviai. Gudų kariai kovojo frontuose už Lietuvos laisvę, sudarydami atskirus dalinius ir jokio neištikimumo jų tarpe nebuvo pastebėta. Tai kodėl ateityje tas negalėtų pasikartoti?

Bronius Kviklys, "Mūsų Lietuvos" III tome, 672 psl., apie gyventojus į pietus nuo Naugarduko, taip sako: "Suslavintą lietuvių kilmės žmogų dar galima pažinti: nuo kitų jis skiriasi savo išvaizda, kietu bet ramiu būdu, lėtu, teisingu galvojimu, dideliu atsargumu, vaišingumu, noru padėti artimui, prisirišimu prie savo gimtosios žemės."

Dabar mes gyvename technikos begalinių laimėjimų laikotarpį. Neabejotinai tie laimėjimai pasieks ir Lietuvą, atnešdami jai dar negirdėtą gerbūvį. Patogios gyvenimo sąlygos, geras susisiekimas, televizija, radio, mokyklos, organizacijos, spauda, kariuomenė ir kt. greitai išlygintų buvusius skirtumus ir suburtų žmones į vienalytę tautą.

Išeinant į žmones, mūsų šūkis galėtų būti: laisvės visiems žmonėms ir žemės, kas nori ją dirbti. Juk panašus šūkis pašaukė daug savanorių Lietuvos nepriklausomybę atstatant.

Šiuo metu mes turėtume labai gerai įsisąmoninti, kad tik Lietuva platesnėse sienose, negu 1920 m., gali laiduoti lietuvių tautai išlikimą. Kitaip mūsų kaimynai sunaikins mus anksčiau ar vėliau.

Juk ir mūsų atgimimo didysis dainius Maironis rašė: "O Vilniaus nepamiršk, lietuvi! Čia ne tiktai tavo praeitis, čia tavo ir ateitis. Čia bočiai grūmėsi dėl būvio." Vilnius čia buvo suprastas ne vien tik kaip miestas, bet kaip ištisas kraštas. Taip, į pietus ir į rytus nuo Vilniaus spręsis lietuvių tautos likimas.

Kai mes tą įsisąmoninsime, Lietuvos sienų klausimas atsidurs kitokioje šviesoje.

Ilgamečiui Lietuvių Veteranų Sąjungos Montrealio skyriaus pirmininkui

LEONUI ČERNYŠOVUI

tragiškai žuvus, jo artimiesiems ir Montrealio ramovėnams reiškia užuojautą

Liet. Veteranų Sąjungos RAMOVĖ
Centro Valdyba

Lietuvos — tranzito valstybės — sienos →

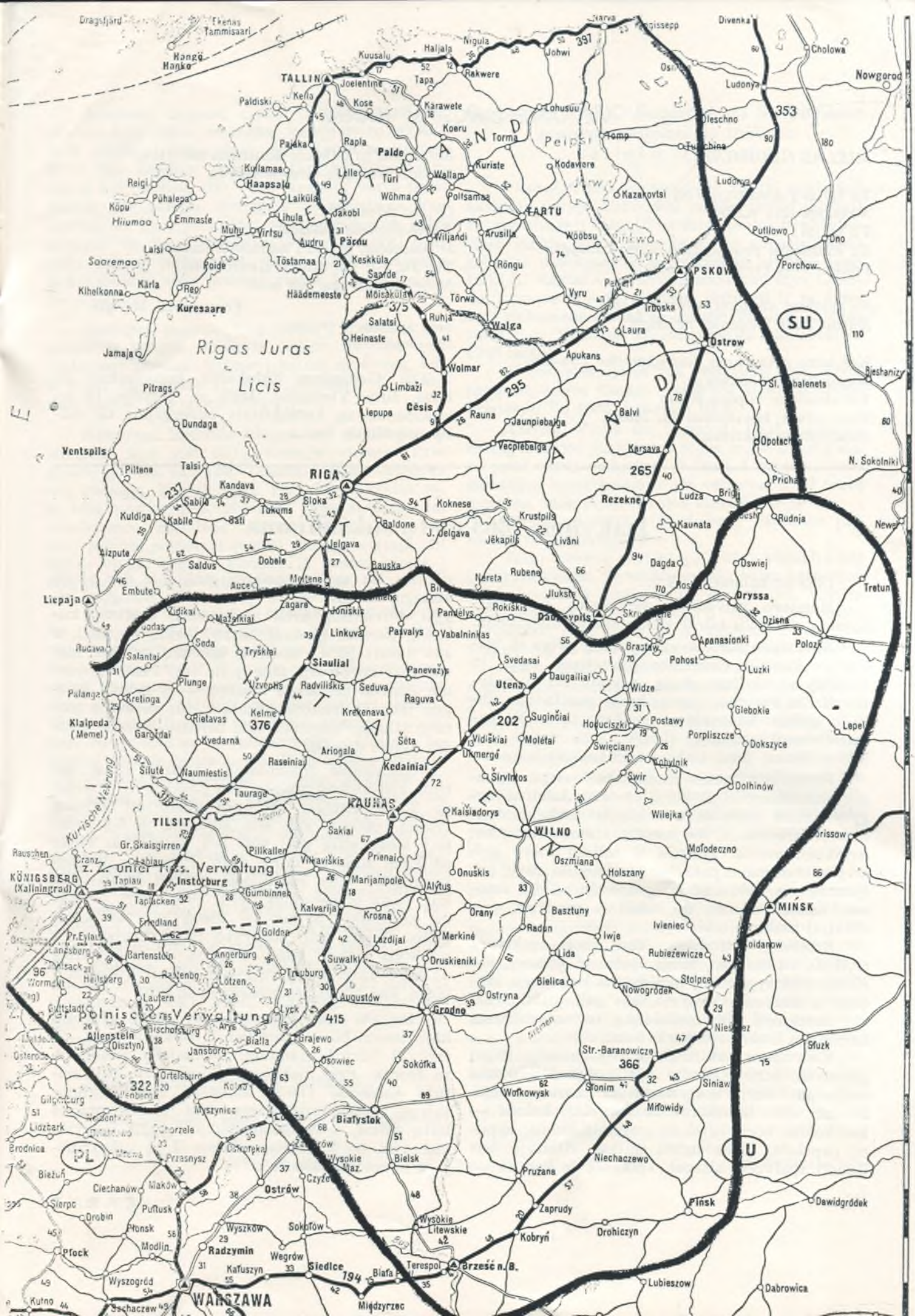
TALLIN
RIGA
Siaulial
KAUNAS
TILSIT
KÖNIGSBERG (Xaliningrad)
Instorburg
WARSZAWA
WILNO
MINSK
PSKOW
TARTU
Brześć n.B.
Białystok
Ostrów
Siedlce
Radzymin
Ostrow
Rezekne
Dryssa
Utena
Kedainiai
Raseiniai
Ventspils
Liepaja
Kuressaare
Haapsalu
Pärnu
Jelgava
Jurbarkas
Suwalki
Grodno
Pinsk
Baranowicze
Lida
Nowogródek
Wolkowysk
Sokólka
Augustów
Ełk
Olsztyn
Allenstein
Lyck
Sokołów
Wyszków
Pułtusk
Płock
Mława
Ostróda
Elbląg
Braniewo
Gusew
Nesterow
Gumbinnen
Goldap
Angerburg
Darkehmen
Insterburg
Tilsit
Memel
Klaipeda
Palanga
Mitau
Tukums
Sabile
Talsi
Kuldiga
Ventspils
Pitrags
Dundaga
Rigas Juras
Licis
Saaremaa
Hiiumaa
Kihelkonna
Reo
Kärla
Laisi
Emmaste
Virtsu
Muhu
Reigi
Köpu
Kullamaa
Paldiski
Kelia
Kose
Kuusalu
Haljala
Rakwere
Tapa
Joelentme
Karawete
Koeru
Palde
Rapla
Pajaka
Laiküla
Lihula
Jakobi
Audru
Tõstamaa
Häädemeeste
Sarde
Keskküla
Mõisaküla
Salatsi
Heinaste
Jamaja
Ruhja
Törwa
Walga
Wiljandi
Arusilla
Türi
Lelle
Wõhma
Wallam
Kuriste
Poltsamaa
Röngu
Torma
Kodavere
Kohtusuu
Johwi
Narva
Jõgissepp
Divenka
Cholowa
Nowgorod
Ludonya
Oleschno
Tomp
Tudchina
Kazakovtsi
Ludowa
Putilowo
Uno
Porchow
Woobsu
Vyru
Irboska
Laura
Apukans
Wolmar
Limbaži
Cēsis
Liepupe
Rauna
Jaunpiebalga
Vecpiebalga
Balvi
Karsava
Ludza
Rudnja
Newel
Opotschka
N. Sokolniki
Prichabie
Rezekne
Dagda
Kaunata
Oswiej
Tretun
Dzisna
Polozk
Apanasionki
Brastaw
Pohost
Luzki
Widze
Postawy
Glebokie
Lepel
Porpliszcze
Dokszyce
Dolhinów
Swir
Kohylnik
Swięciany
Hoduciszki
Molétai
Vidiškiai
Ukmergė
Širvintos
Šeta
Krekenava
Raguva
Panevėžys
Svedasai
Daugailiai
Linkuva
Pasvalys
Vabalninkas
Pandėlys
Rokiškis
Jelgava
Dobele
Saldus
Aizpute
Embute
Liepaja
Bauska
Mūsa
Nereta
Rubene
Jēkabpils
Krustpils
Koknese
Baldone
J. Jelgava
Livāni
Jlukste
Daugavpils
Skrunda
Tukums
Sloka
Kandava
Sabile
Kuldiga
Kabile
Jaunjelgava
Aizkraukle
Ogre
Ikšķile
Lielvārde
Jaunpiebalga
Vecpiebalga
Gulbene
Alūksne
Valka
Valga
Võru
Petseri
Pskow
Ostrow
Porchow
Sl. Schalenets
Bieshanizy
Newel

VIETNAME ŽUVUSIAM BROLIUI

MIELAS GEDIMINAI,

Tu išėjai į Amžinąjį Tolį
Nespėjęs tart sudiev
Tu išėjai . . .
Su klastingu priešu, taip ilgai kovojęs
Palikai mus vienus amžinai.

Po svetimu dangum, svetimoj šaly
Nutilo Tavo žingsniai nebaigti . . .

Kas buvo prie Tavęs, kas užmerkė Tau akis?
Mums nieks nepasakys.
Tik skausmo kupina širdis
Tave minės, beviltiškai dar lauks,
Dienomis ir naktimis.

Metai jau praslinko, skausmui nėr ribų,
Laikas neišgydo širdyje žaizdų . . .

Grįžta pavasaris . . .
Žemė puošiasi žiedais,
Ir paukščiai grįžta į nuosavus lizdus.
Tik Tu, tik Tu, mielas Gediminai,
Nebesugrįžti jau pas mus.

Tavo sesuo Marytė

1968 balandis
Cleveland, Ohio

(Ltn. Gediminas Eidukaitis, helikopterio pilotas, žuvo Vietname, 1967 m. gegužės 19 d., kovodamas su komunistais pavergėjais už mūsų visų laisvę. Red.)

Įsakymas 1863 metų sukilėliams

1863 m. balandžio 23 d.

Mogilevo vaivadijos viršininko L. Zvežd ovskio sukilėlių būrių viršininkams dispozicija.

Apskrities karinis viršininkas, gavęs iš vaivadijos karinio viršininko pranešimą apie jo apskrityje sukilimo dieną, privalo iki nurodytos dienos surinkti vyrus, kurie pasižadėjo stoti su ginklu. Susirinkimo punktas turi būti paskirtas negyvenamoje vietoje, arba netoli nuo tokios vietos, kuri tinka kariniams veiksmams.

Pirmiausia, reikia žmones paskirstyti į grupes, susidedančias iš kelių žmonių, laikinai apgyvendinant juos, neva kokiu tai reikalu, dvaruose, karčiamose, 5-6 verstų atstume nuo susirinkimo vietos. Žmonės iš tolimų vietų gali atvykti vežimais, pakeliui pasiimdami savo pažįstamus, ir, tokiu būdu, grupėmis po 4-5 žmones, keleta valandų iki sukilimo pradžios, prisistatyti paskirtoje vietoje.

Smulkius nurodymus turi duoti apskrities civilinis viršininkas, žinąs vietas ir žmones, pasirengusius žygiui. Šis parėdymas reikalauja atydaus ir skubaus vykdymo, nes gali turėti svarbių pasekmių. Už apsileidimą ir neapdairumą kaltininką laukia mirties bausmė.

Kiekvienas sukilimo dalyvis privalo, pagal galimybę, būti vienodai apsirengęs atitinkama uniforma, kuri bus nustatyta kariuomenėje, būtent: milo munduras be virvelių, kelnės — kas kokias nori, batai su augštais aulais, kepurė paprasta. Gera turėti milinę. Ateityje bus išduoti spalvuoti atlapai, apikaklė ir kepurė — ulanka. Su savim pasiimti ginklą ir dar vieną atsargai tiems, kurie jo neturi. Stengtis įsigyti dvivamzdį, arba vienvamzdį šautuvą, kulipkų, parako, pistonų, aštrų durklą — peilį, o kas neturi jo — nedidelį kirvuką su ilgu kirvakočiu, revolverį, arba pistoletą. Pasiimti juodos duonos sausainių atsargą — 4 svarus žmogui, truputį druskos, gabalą virtos mėsos ir gertuvę (fliagą) degtinei, kad užtektų vienam žmogui dviem dienom.

Susirinkus žmonėms į paskirtą vietą, karinis viršininkas privalo juos paskirstyti į būrius po 25-30 žmonių, tuoj pat paaiškinti karišką tvarką, būtent, kad eilė susideda iš 6-8 žmonių, tokių eilių gali būti 3-4; sustatytos viena už kitos sudarys būrio vorą. Pirmosios ir paskutiniosios eilės sparnuose paskirti puskarininkiu vieną iš gabesnių vyrų. Prieš būrį — vieną karininko, o gale — vieną kapralo pareigoms. Keletą taip sudarytų būrių kovos metu sustatyti vienon eilėn, o žygio metu — vieną už kito. Tarp būrių visuomet palikti 8 žingsnių tarpą, kad būrys nesusimaišytų su kitu.

Dalinio vadas lengvai gali duoti uždavinį kiekvienam būriui paskirai, o, reikalui esant, išrikiuoti būrį į grandinę, atakuojant priešą visu frontu. Prie kiekvieno dalinio turi būti raitųjų komanda (10-20 žmonių), žiūrint vietos sąlygų. Rekomenduojama, kad mažos grupės būtų raitos, o nemokančius joti vežti lengvais vežimais, po 5 žmones; vienas iš jų važnyčiuoja, o kovoti privalo visi.

Sukilėlių daliniai dieną ir naktį nuolatos privalo būti labai atsargūs, kad nebūtų užpulti iš netyčių. Atsargumo dėlei žygio metu laikytis šios tvarkos: dalinyje turi būti avangardas iš 3-5 raitelių, 200 - 300 žingsnių voros priešakyje. Jie privalo žvalgytis ar nesislepia kur priešas, ar nėra pasalūnų, ar negresia kur koks pavojus ir ką pastebėjus, privalo tuoj pranešti dalinio viršininkui. Šalia einantis patrulis iš 2-3 žmonių seka artimas vietas, kur gali slėptis priešas.

Sustojus poilsio, tuoj išskirti žmonių apsaugai ir išsiųsti žvalgyti kelius, iš kur yra laukiamas priešas. Užimant kaimą ar dvarą, būti labai atsargiems ir nieko neišleisti iš sustojimo vietos, kad nepraneštų priešui.

Nakvynei talpintis klojimuose, daržinėse ir stengtis, kad visi būtų vienoje vietoje. Prie ginklų palikti sargybą. Dalinio vadas išsirenka sau apsaugą, kuri jį visur lydi. Kovų būdas turi būti partizaninis, išskyrus tuos atvejus, kai sutelkiamos stambios jėgos. Dalinys privalo būti judrus, postoviui sustoti vienoje vietoje neilgiau vienai dienai, kilnotis iš vienos vietos į kitą paskubomis ir dideliais atstumais.

Sukilėlių daliniai turi nuolatos neduoti priešui ramybės. Staigiai pulti silpnesnį, trauktis nuo stambesnių priešo jėgų, kad nepatyrus didelių nuostolių, pulti iš pasalų. Pulti transportus, paštą, diližanus, paimti rusų valdiškus pinigus, susirašinėjimą, naikinti telegrafo laidus, griauti tiltus, naikinti rusų sudarytas atsargas, išvaikyti rusų civilinę administraciją, deginti žemiečių teismų bylas ir t.t. Kur leidžia galimybės —užimti apskrities miestus, įstaigose rusus keisti savaisiais. Kaimuose, miesteliuose skelbti tautinius manifestus ir traukti žmones į kovą. Vaivadijos civilinio viršininko potvarkius vykdyti, ypač mokesčių rinkimą atlikti be delsimo. Savų dalinių papildymui verbuoti piliečius, o ten, kur atsisako eiti savanoriškai — imti rekrūtus, švelniai elgtis su gyventojais, nežiūrint jų kilmės ir luomo. Pranešimus apie veiksmus ir kita ką siųsti apskr. civ. viršininkui. Pinigus, gautus išlaidoms, smulkiai atsiskaityti ir todėl prie apskr. karinio v-ko turi būti iždininkas, kuris vestų ataskaitą. Pinigus, paimtus iš priešo, įnešti į kasą, apie ką pranešti man.

Mogilevo vaivadijos karo viršininkas

Liudvikas Topor (Kirvis — slapyvardis)

Iš lenkų kalbos vertė *A. Grigaitis*

Gerbiamoji KARIO Redakcija yra St. Dirmanto prašoma paskelbti du konkursu karinėm temom

Pirmas. Viena šių temų: a) Tautai apsileidus karinėje srityje 1917-1920 metais įvyko didžioji bei pavojingoji žala. (Išvardinti tautos nepasiruošimą ginklu ginti savo teisę, to nepasiruošimo žalingas pasekmes ir jų priežastis, išvadas ateičiai.) b) Kariai — neišvengiamas veiksnys Lietuvai laisvę atkovoti, valstybę atstatyti ir ją atlaikyti tinkamose ribose su sostine Vilnium. Laikas ruoštis. c) Vilniaus karinė praeitis nuo 1648 iki 1948 metų.

60 dol. premijoms yra deponuoti Liet. Veteranų Sąjungos Centro valdybos iždе. Rašinius pristatyti iki *1968* lapkričio 10 d.

Antras. Viena šių temų: d) Didž. Lietuvos Kunigaikštijos ginkluotos jėgos ir 1792 metų karo prieš rusus veiksmai. e) Didž. Lietuvos Kunigaikštijos kariuomenė ir jos veiksmai 1794 metų gynybos kare prieš Rusijos Katiušą II-ją

Premijom skirta 100 dolerių. Rašinius pristatyti iki *1969* lapkričio 1 d.

Trijų asmenų vertintojų (jury) komisija bus sudaryta vėliau. Sprendžiamuoju balsu komisijon įeina konkurso iniciatorius—sponsorius. Vertintojų komisija gali: a. paskirti visą skirtą sumą geriausiam (bet kuria tema) rašiniui, b. paskirstyti dviem ar trim rašiniam, c. vertingo neradus, — visai premijos neskirti. Pastaruoju atveju pinigai lieka sekančiam konkursui (karine tema). Premijuoti rašiniai lieka nuosavybei Liet. Veteranų Sąjungos Centro valdybos bibliotekai. Nepremijuoti — grąžinami autoriui. Patobūlinti.

Mašinėle rašytus darbus siųsti (ar šiaip teirautis) adresu: 6616 S. Washtenaw Chicago, Ill. 60629, U.S.A. Ant voko užrašyti: KONKURSUI. Rašinio nepasirašyti, bet neužmiršti įdėti užklijuotą vokelį su autoriaus vardu, pavarde ir adresu.

Paaiškinimas: į skirtas premijas reikia žiūrėti ne kaip į honorarą už darbą, bet kaip į kompensatą neišvengiamų išlaidų — literatūrai įsigyti, brėžiniams, fotostatams pasigaminti, pašto išlaidoms padengti... Už darbą, valandas paskaičius, tektų mokėti šimtus o gal ir tūkstančius. Nesitikiu ypatingo susidomėjimo ir gausaus dalyvavimo, bei ypatingai karštų varžybų. Todėl autorių "slaptumas" šiuo atveju didelės svarbos nevaidina. Sutinku padėti ir kitokiu būdu. Pav., temoms *c, d* ir *e* nurodyti šaltinius—knygas ir patarti, kur jos čia yra. Kreipkitės nurodytu adresu. Vertindamas būsiu bešališkas ir, kad ir žinosiu, ar tik spėsiu autoriaus pavardę, kitiems komisijos nariams jos neiššifruosiu. Man svarbu sudominti, suaktualinti mūsų karybos sritį.

Čikaga, 1968, vad. Kovos metai.

St. Dirmantas

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.,
Racine. Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

ALGIRDAS BUDRECKAS

MOTULĖ

O, motina, girdžiu aš tavo maldą,
Sapnuoju paliktus tėviškės namus.
Dažnai prabundu akyse su ašara,
O širdy daros neramu.

Regiu motulės sunkią dalią,
Žilos, prie vartų paliktos.
Kasdien mintyse ji vaidenas,
Kaip sunku man gyvenimo keliuos . . .

Ir mirus esi man gyva,
Atrodai, kokią palikau.
O tavo meilė ir širdis tyra,
Liks nepamiršta, mylima.

Mama ir tėviškė — motulės mano,
Širdy rusena amžinai.
Praradom jas ir esame našlaičiai,
Plataus pasaulio tremtiniai.

DAILĖS IR TAUTODAILĖS PARODA

Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo 50-ties metų jubilėjui atžymėti Lietuvos Karaliaus Mindaugo šaulių kuopa nuo š. m. kovo mėn. 30 iki balandžio mėn. 7 dienos surengė didelę Montrealio Lietuvių Dailės ir Tautodailės parodą Montrealyje, Aušros Vartų salėje, kuri praėjo su nepaprastai dideliu pasisekimu.

Parodą aplankė virš 1200 asmenų, o prie jos surengimo prisidėjo 88 asmenys. Joje su savo kūriniais dalyvavo visi Montrealyje besireiškią lietuviai dailininkai. Buvo išstatyta 781 eksponatas. Kai kurie iš jų buvo augštos meninės vertės. Ypatingo lankytojų dėmesio susilaukė iš Lietuvos atvežti suvenyrai — relikvijos.

Oficialus parodos atidarymas įvyko kovo mėn. 31 d., sekmadienį, kurį trumpu žodžiu pradėjo š. Ig. Petrauskas, LK Mindaugo šaulių kuopos pirmininkas. Tolimesnę atidarymo programą vedė parodos organizatorius š. J. Šiaučiulis. Sveikinimo kalbas pasakė: KLB Montrealio Seimelio pirmininkas J. Lukošiūnas, Aušros Vartų parapijos klebonas, kuopos garbės šaulys kun. K. Pečkys, S. J. ir "Nepriklausomos Lietuvos" redaktorius J. Kardelis.

J. Šiaučiulis apibūdino iš Lietuvos gautus suvenyrus: žemę, pelenus, duoną, Kūčių plotkelę, į laisvąjį pasaulį atneštą partizanų vėliavėlę, partizano šovinį ir Tauro Apygardos partizano pažymėjimo fotokopiją bei spygliuotų vielų vainiką, simbolizuojantį Lietuvos okupaciją.

Prie relikvijų gaubto, padengto juodu šydu, stovėjo šaulių garbės sargyba. Jas atidengti buvo pakviestas LK kūrėjų - savanorių S-gos Montrealio skyriaus pirmininkas, Vyčio kryžiaus kavalierius kpt. J. Vituiškis. Relikvijos atkreipė ypatingą visų apsilankiusiųjų dėmesį.

Dr. H. Nagys savo meniško žodžio paskaitoje plačiau apibūdino lietuvių liaudies meno bruožus, jo savitumą, grožį, turtingumą ir jo nežūstantį pajėgumą lietuvių tautos išsilaikyme.

Parodą aplankė svečiai iš Toronto, Ottavos, Cornwalio ir JAV. Joje apsilankė nemažai anglų, prancūzų, latvių, lenkų, ukrainiečių ir kitų tautybių asmenų. Taip pat ją organizuotai aplankė Aušros Vartų lietuviškos šeštadieninės mokyklos ir lituanistinių kursų mokiniai ir mokytojai.

Parodą lankęs Montrealio burmistro pavaduotojas Lapalme su ponia gražiai atsiliepė apie parodą ir pažadėjo jai parūpinti vietą buvusios Expo 67 patalpose, kur šiais metais vyks kita paroda — "Man and his World" vardu. Parodą lankęs angliškosios spaudos meno kritikas Peter Eray į svečių knygą įrašė: "Vykdamas į šią parodą galvojau pamatyti truputį daugiau mėgėjiškumo

lygį, atvykęs pamačiau, kad daugelis čia esančių dalykų yra tinkami išstatyti į geriausias pasaulio galerijas".

Štai keletas ištraukų, įrašytų į lankytojų knygą:

"Maži kupstai didelius vežimus verčia. Gražu, kad mažytė šaulių sąjunga padarė tokį didelį darbą, kurio niekas neįstengė padaryti per dvidešimtį metų" — P. Lukoševičius, buvęs KLB Krašto valdybos pirmininkas.

"Garbė ir padėka šauliams už suruošimą tokios puikios tautodailės parodos" — M. Pakutienė.

"Mūsų Lietuvių Bendruomenės gyvenime ši paroda suspindės kaip tikras deimančiukas" — J. Lukošiūnas, Montrealio KLB Seimelio prezidiumo pirm.

"Labai puikus pavasario siurprizas" — B. V. Nagienė.

"Puiku, nuostabu", — J. Kardelis, "Nepriklausomos Lietuvos" redaktorius.

"Ši paroda geriausias lietuvių pasirodymas Montrealyje, tikrai pozityvus darbas" — J. V. Vituišiai.

"Taip gražu, kad nežinau ir ką rašyti. Ačiū visiems, kurie tiek daug dirbo" — E. Kardelienė, Lietuvos operos solistė.

"Paroda puiki. Perkelkite į "Man and his World" — Rūta Rudinskaitė.

"Ši paroda primena lietuvio kūrybingumą, kurį dažnai mes patys pamirštame. Sveikinu šaulius šios parodos rengėjus, kurių darbo ir organizacijos dėka ši paroda įvyko" — arch. V. Zubas.

"Ši paroda įrodo didelį lietuvio sielos kūrybingumą, kuris staiga išskleistas mus pačius nustebina, nuoširdžiugina ir praturtina" — J. M.

"Montrealio šauliai įrodė, kad jie yra visų mūsų priešakyje, kurie neša Lietuvą savo širdyse. Sekmės!" — Gureckas, Montrealio Seimelio prezidiumo narys.

Tai tik keli lankytojų knygoje įrašyti atsiliepimai, kurie kalba apie parodos reikšmę ir pasisekimą.

Gražus ir tvarkingas parodos sutvarkymas rodė rengėjų rūpestingumą ir reikalo supratimą. Ypatingai gražiai atrodė priekinis scenos išdekoravimas: trispalvės vėliavos fone didelė iš medžio drožta Vytis ir Aušros Vartų Dievo Motinos medinė mozaika. LK kūrėjų - savanorių ir LK Mindaugo šaulių kuopos vėliavos, augštos meninės vertės meno dirbiniai ir lietuviškos relikvijos.

Tarp jau plačiau Montrealyje besireiškiančių lietuvių dailininkų, matėsi ir naujai pradedantieji. Tai įnešė į parodą savaimingumo ir įvairumo. Gausi Lietuvos gintaro atranka žavėjo svetimtaučius ir savus. Įvairiaspalviai takeliai, juostos, kaklaraiščiai švietė raštų įmantrumu. Lietuvos lino drobės, staltiesės, lovatiesės, rankšluosčiai ir į juos įausti Lietuvos himno žodžiai paprastomis kaimo staklėmis rodė mūsų audėjėlių nagingumą. Gražūs mezginiai, neriniai ir siuvinėjimai kitataučių moterų tarpe kėlė pavydų nusistebėjimą.

Originalios lietuviškos lėlės žavėjo mūsų ir kitų jaunimą. Gausi ir brangi nepriklausomos Lietuvos pašto ženklų kolekcija, pinigai, ordinai, ženklai, įvairūs medžio drožiniai, mozaikos, kanklės, rageliai, skudučiai ir kitoki tautodailės kūriniai viliojo žiūrovo akį.

Pavyzdinga parodos tarnyba įrodė organizacinį vieneto pajėgumą ir drausmę. Per visą parodos metą lankytojų malonumui veikė sesių šaulių puikiai vedama užkandinė.

Surengtoji paroda Montrealio lietuvių gyvenime paliko gilų ir malonų, ilgai neužmirštamą įspūdį Lietuvos Laisvės Kovos metų pagerbimui.

J. Šiaučiulis

Lietuvių dailės ir tautodailės parodos, Montrealyje, kampelis

L.K. Mindaugo šaulių kuopos suruoštos Montrealyje lietuvių dailės ir tautodailės parodos rengėjai ir talkininkai; Sėdi iš k.: R. Lukošiūnaitė, P. Urbonavičienė, p. Budrevičienė, V. Dikaitienė, M. Šiaučiulienė, J. Jukonienė (moterų skyr. pirm.), M. Kasperavičienė, M. Grinkuvienė ir O. Mylienė; stovi: A. Kalvaitis, Br. Bagdžiūnas, J. Vieraitis, J. Šiaučiulis — parodos organizatorius, Ig. Petrauskas — kuopos valdybos pirm., St. Rentas, K. Kiaušas, St. Vyšniauskas, A. Mylė, P. Jocas ir A. Sutkaitis. Tony's Photo Studio nuotr.

METINIS SUSIRINKIMAS

LK Mindaugo šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko kovo mėn. 17 d. kuopos būstinės kambaryje, Aušros Vartų salėje. Susirinkimą atidarė kuopos valdybos pirm. š. Ig. Petrauskas. Jam pirmininkavo š. Stp. Kęsgaila, sekretoriavo š. A. Mylė. Praeitų metų visuotinio susirinkimo protokolą perskaitė š. P. Gabrys, kuris priimtas su mažais pakeitimais.

Apie kuopos veiklą pranešė š. Ig. Petrauskas. Aktyviai dalyvauta Lietuvos nepriklausomybės šventės minėjimuose. Ryšium su įvykusia pasauline paroda Expo 67, suorganizuotas pirmas LK Mindaugo ir Toronto Vl. Pūtvio šaulių kuopų susipažinimo suvažiavimas. Suruošta viena iš geriausiai pasisekusių gegužinių. Stipria talka prisidėta prie XIII-sios Kanados Lietuvių Dienos Montrealyje ir pasaulinėje parodoje pasirodymų. Dalyvauta IV-jame LŠ ST Visuotiname Atstovų Suvažiavime Čikagoje. Kartu su savanoriais-kūrėjais ir ramovėnais suruoštas Lietuvos kariuomenės šventės minėjimas. Kuopos sudėtyje įsteigtas šaulių moterų skyrius. Lietuvos nepriklausomybės atstatymo 50-ties metų sukakčiai paminėti ruošiama lietuviško meno ir tautodailės paroda. I kuopą įstojo 8 nauji nariai.

Šaulių moterų skyriaus trumpą veiklos pranešimą padarė jo vadovė š. J. Jukonienė. Š. Br. Bagdžiūnas apibūdino piniginį stovį. Turėta 969.23 dol. pajamų ir 822.13 dol. išlaidų. Platų pranešimą parodos rengimo reikalais padarė š. J. Šiaučiulis.

Rinkimai į kuopos valdybą praėjo sklandžiai ir tvarkingai. Nauju kuopos valdybos pirmininku, pagal VAS naujai priimtas taisykles, dvejiems metams pusiau slaptu balsavimu vienbalsiai išrinktas š. Ig. Petrauskas. Kiti valdybos nariai išrinkti slaptu balsavimu ir jau pasiskirstė pareigomis sekančiai: š. A. Kalvaitis — pirm. pavd., š. A. Mylė — sekret., š. Br. Bagdžiūnas — ižd., š. Pr. Dikaitis — šaudymo ir sporto vad., š. P. Ražanas — parengimų vad., š. J. Strelienė — šalpos reikalų vad., š. J. Šiaučiulis — korespondentas ir "Trimito Aido" redaktorius ir š. P. Gabrys — narys. Kandidatais liko: š. Urbonavičienė, š. Dikaitienė ir š. Kasperavičienė.

Kontrolės komisija sudaryta iš šaulių: J. Jurgučio, Alf. Vazalinsko ir K. Kiaušo. Garbės teismas iš šaulių: Stp. Kęsgailos, J. Tubio ir St. Barausko.

Klausimuose - sumanymuose plačiau aptartas ruošiamos išvykos pas Toronto šaulius reikalas.

Susirinkimas baigtas Lietuvos himnu. Vėliau įvyko šeimyninis, sesių šaulių puikiai paruoštas pobūvis.

J. Šiaučiulis

TORONTO ŠAULIŲ VL. PŪTVIO KUOPOS ŽINIOS

Ryšyje su 50 metų nepriklausomybės atstatymo paskelbimu, Vasario 16 proga, kuopa įsijungė į Kanados Lietuvių Fondą nariu, įnešdama 100 dolerių.

Š. m. vasario 18 d., iškilmingose Vasario 16 pamaldose, kuopos šauliai organizuotai su vėliava dalyvavo Prisikėlimo parapijos bažnyčioje.

Š. m. kovo 3 d. 4 val. popiet, Šv. Jono parapijos salėje, įvyko visuotinas metinis šaulių susirinkimas, kurį atidarė kuop. p-kas šaulys St. Jokubaitis, pakviesdamas susirinkimui pirmininkauti š. Vl. Rušą, o sekretoriauti š. J. Mockų.

Susirinkimas buvo vedamas sklandžiai, ir išdiskutuoti visi dienotvarkės punktai. Sutikus kandidatuoti senai valdybai dar vieniems metams, perrinkta senoji, darenkant sekretorių, nes senajam išvykus apsigyventi kitur, sekretoriaus nebebuvo.

Baigiantis susirinkimui, sekė apdovanojimai. Šaulių žvaigždės medaliu buvo dekoruotas šaulys V. Bačėnas. Sukaktuvinių metų proga už pareigingumą kuopos valdyba apdovanojo pažymėjimais 18 šaulių. Šaudymo sekcijos pasižymėjusiems šauliams buvo įteiktos taurės. Kuopos p-kui prisaikdinus tris šaulius kandidatus, susirinkimas buvo baigtas Tautos Himnu.

Po to sekė zuikienos vakarienė, kurią paruošė šaulės, vadovaujamos sesės E. Dambrauskienės, iš šaudymo sekcijos prišaudytų zuikių. Vakarienės metu kuopai sveikinimo žodį tarė kaimyninės Hamiltono šaulių kuopos pirmininkas šaulys P. Kanopa. Jis su dviem valdybos nariais dalyvavo susirinkime kuopos svečiais.

Š. m. kovo 17 d. šaulio St. Jokubaičio bute įvyko naujai perrinktos valdybos posėdis, kuri pasiskirstė pareigomis sekančiai: kuopos p-kas š. St. Jokubaitis, vice p-kas š. V. Bačėnas, sekretorius š. J. Mockus, iždininkas š. P. Gulbinskas, parengimo vadovas ir ryšininkas su pabaltiečių veteranais š. P. Jonikas. Šaudymo sekcijos vadovas š. Vl. Rukša, moterų sekcijos vadovė š. E. Dambrauskienė.

Š. m. kovo mėn. 30 d. mirė kuopos šaulys Juozas Juškevičius. Kuopos uniformuoti ir neuniformuoti šauliai, vadovaujami kuop. pirmininko, gausiai dalyvavo brolio šaulio laidotuvėse. Šaulio Juozo atminimui pagerbti, jo testamento vykdytojai, iš jo palikimo paaukojo kuopai 100 dolerių, iš kurių valdyba numato dalį skirti šauliškai spaudai paremti. Testamento vykdytojams valdyba taria šaulišką ačiū!

Kuop. koresp. š. P. Gulbinas

TOKIE VYRAI LAIKO ANT SAVO PEČIŲ VIS AUGANČIO LIETUVIŲ FONDO NAŠTĄ

I-jo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus šaulių kuopa, bent jos narių dauguma, tiki Lietuvių Fondo idėja — padėti išsilaikyti lietuvybei ne tik JAV, bet ir visame laisvajame pasaulyje. Vienas tokių tos idėjos bei užmojų rėmėjas yra šaulys Jonas Butkus. Tačiau reikia papildyti, jog jis remia visus mūsų fondus, Balfą ir kt. Yra kelių draugijų narys. Kartą minint Klaipėdos krašto atvadavimo sukaktį buvo užsakyti du portretai: Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus ir I-jo Lietuvos kareivio, Detroito šaulių kuopos globėjo, Stasio Butkaus. Tuos paveikslus nutapė aliejiniais dažais Detroite gyvenąs dail. Vyt. Ogilvis. Visas išlaidas padengė š. Jonas Butkus. Tai tik vienas pavyzdys, o jų galima būtų parinkti kur kas daugiau.

Jis yra Lietuvių Fondo aršus rėmėjas. Jis sako: "Būtų mums didelė gėda, jeigu šiais 50 metų jubilėjiniais metais nesuaukotume tą vieną milijoną". Jis nutarė LF paskirti nemažiau tūkstančio. Jau davė kiek anksčiau 200 dol., gi balandžio 19 d. vėl man įteikė 400 dol. Bet šie paaukoti pinigai nepaskutiniai. — Brolyti, — sako jis, — jeigu būsiu sveikas, aš pasiryžtu duoti ne tik 1000 dol., bet duosiu daugiau! — užbaigė pokalbį.

J. Butkus yra gimęs 1910 m. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje 3-čiame artilerijos pulke, kurio vadu buvo visiem žinomas griežtas pulko vadas plk. Petras Dočkus. Atlikęs karinę prievolę puskarininkio laipsniu, J. Butkus Lietuvoje Kaune, Klaipėdoje ir kitur vertėsi vaisvandenių gamybos verslu.

Taigi, šaulio J. Butkaus žodžiais: "šiemet turime sudėti Lietuvių Fondui tą likusį pusmilijonį, — tik pakratykime savo kišenes ir ištraukime iš plyšių sienose paslėptas daugelio bankų knygutes!".

V. Mingėla

Šaulys Jonas Butkus

REIKALINGAS "KARO ARCHYVAS"

LVS Ramovės, karo istorijos komisijai yra reikalingas "Karo Archyvas", neperiodinis žurnalas, ėjęs Lietuvoje 1925-1940 m., red. plk. ltn. V. Steponaitis. Viso buvo išleista 12 tomų. Kas turite, prašome parduoti, arba paskolinti. Už paskolinimą taipogi bus atlyginta. Rašyti adresu: Kazys Ališauskas, 7312 So. Washtenaw Ave., Chicago, Ill. 60629.

Saulė Tremtyje

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ. 926 W. 52nd Street. Chicago, Ill. 60609

TURTĖJA ŠAULIŠKOJI SKAITYBA

Be Rapolo Skipičio atsiminimų antrosios dalies, 1967 metais atspausdinta Prano Alšėno paruošta knyga — **Martynas Jankus — Mažosios Lietuvos Ptariarchas** (Gyvenimas, darbai ir likimo lemties vingiai). Leidėjas Juozas J. Bachunas.

Štai ištrauka iš autoriaus laiško, rašyto 1966 m. tą knygą ruošiant: "Nuo garbingo Maž. Lietuvos Patriarcho M. Jankaus mirties šiemet sukako lygiai 20 m. Taigi jau dvi dekadas išgyvenome be to žilabarzdžio senelio, bet jo darbai ir prisiminimas tebėra gyvi mūsų vaizduotėje. Jis mirė 1946 m. gegužės 23 d. tremtyje — Vokietijoje. Norint pagerbti tą iškilųjį Mažosios Lietuvos veikėją — Martyną Jankų — yra parašyta apie jį knyga — monografija, kurios autoriumi teko būti šias eilutes rašančiajam.

Ruošiant rankraštį, teko labai ir labai artimą kontaktą palaikyti su M. Jankaus vaikais: Elze, Urte, Ede ir Kristupu Jankais. Daugiausia tekdavo ryšį (asmenišką ir telefonu) palaikyti su Elze Jankute, kaip buv. artimiausia Patriarcho padėjėja ir pagelbėtoja".

Taigi, knyga yra labai dokumentuota, nes žinios semtos iš artimiausių ir patikimiausių šaltinių ir gyvai bei įdomiai parašyta. Platesnė knygos apybraiža bus duota artimiausiu laiku.

20 METŲ NUO ŽMOGAUS TEISIŲ DEKLARACIJOS PASKELBIMO

Šiemet sueina 20 metų nuo istorijoje garbingiausių ir žmoniškiausių kada nors paskelbtų, nuostatų — deklaracijos Jungt. Tautose išleidimo. Pasaulis tuo buvo labai pradžiugintas, nes tikėtasi, kad bent visi Jungtinių Tautų nariai jos laikysis. Deja, ne visi nuostatus pasirašiusieji juos pildo... Tai sukakčiai paminėti ruošiamasi šaukti eilę tarptautinio masto konferencijų, jų tarpe JT — Teherane. Šia proga Pavergtųjų Europos Tautų Seimas paruošė memorandumą, kurį įteikė Valst. Departamentui. Memorandumas liečia Europos pavergtuose kraštuose tų žmogiškųjų teisių sąmoningą nepaisymą.

PRISIMENA ŠAULIUS

V. Biržiškos "Dėl mūsų sostinės" naujojoje laidoje smulkiai aprašytas 33 mūsų ir gudų patriotų veikėjų iš Vilniaus ištrėmimas 1922 m. žiemą (jų tarpe(M. ir V. Biržiškos, kan. Kukta, dr. P. Augustaitis ir kt.). Išvežti tiesiog iš Lukiškių kalėjimo, prie 25 laipsnių šalčio (Celsijaus) ir nevalgę, jie sniegu klampojo keletą kilometrų iki neutralios zonos; nė Vievyje negavę arbatos, nešildomu prekiniu vagonu vyko į Kaišiadorius, Kauną pasiekė tik kitą naktį. Toje liūdnoje kelionėje jie buvo tik Kaišiadorių geležinkelio stotyje šaulių pavaišinti arbata ir bulkutėmis. V. Biržiška todėl juos gerai mini savo knygoje: "O tiek daug šilumos iš savųjų laukėme, ir jos susilaukėme tik iš šaulių".

KONKURSĄ LAIMI MOTERYS

"Laiškų Lietuviams" redakcijos skelbtajame konkurse — parašytc straipsnį: "Kaip vertinu tai, kas šiais laikais dedasi Bažnyčioje", pirmąją premiją vyresniųjų grupėje laimėjo Nina Gailiūnienė, o jaunųjų — Gabija Juozapavičiūtė.

IŠ ŠAULIŲ VEIKLOS KANADOJE DEHLI — TILSONBURG

DLK Gedimino — Dehli šaulių kuopos visuotinis, metinis susirinkimas, įvykęs 1968 m. kovo mėn. 7 d., Dehli lietuvių parapijos salėje, perrinko kuopos valdybą šios sudėties: Stepas Jakubickas — kuopos pirmininkas, Gediminas Rugienis — pavaduotojas, Alfonsas Rudokas — sekretorius, Vytautas Pečiulis — iždininkas, Juozas Rimkus — meno sekcijos vadovas ir Monika Rimkuvienė — šaulių moterų reikalams.

Kontrolės komisija: Domas Žiogas, Stasys Beržinis ir Stasys Jankauskas.

Susirinkimas, užgyręs kuopos valdybos veiklą, nustatė ateities veiklos planą, pasisakė uniformų įsigijimo klausimu, paskyrė iš kuopos žurnalui "Karys" paremti 25 dol., vietos šeštadieninei mokyklai paremti 25 dol., vietos knygynui nupirko ir padovanojo Rapolo Skipičio knygą "Nepriklausoma Lietuva" ir Lietuvių Fondui padidino savo įnašą iki 200 dolerių.

Po susirinkimo sesės šaulės buvo paruošiusios bendrą vakarienę, kurios metu šauliai pasidalino bendrais šauliškais ir visuomeniškais reikalais.

Stp. J.

"Iš Laisvosios Lietuvos"

ŠAULĘ ONĄ PUPALAIGIENĘ PRISIMINUS

Šaulė Ona Pupalaigienė (Semplinskaitė) gimė 1902.VI.14 Kauno apskr. Karmėlavoje, bet iki I Pas. karo gyveno Kaune. Karo metu buvo nuvežta į Vilnių pas tetą, vėliau apgyvendinta vaikų prieglaudoje. Grįžus tėvui iš karo, ji pradėjo mokytis Kaune, Saulės Mokytojų seminarijoje, mokytojų kursuose, ir 1921 m. buvo paskirta mokytoja į Armonų prad. mokyklą, Kruonio valsčiuje. Kaip nepilnai cenzuota mokytoja, 1922 m.

MAMAI

Mama! Nepaglosčiau aš Tavo veidą,
Neišbučiavau nei tavo mielas rankas,
Nemačiau, kai ašaros tavo sūnų riedėjo,
Kai užbaigei šios žemės vargus.

Nepriėjau prie tavo kuklaus karsto,
Nepadėjau gėlių vainiko prie tavo šalies:
Kada pavasaris baltus žiedus barstė,
Kada angelas laukė jau tavo vėlės.

Nenubėriau žemės saują ant tavo karsto,
Nesuklupau, nepravirkau balsu.
Užtai man šiandien skausmas širdį varsto
Ir gaila praeities ir tų metų visų.

Prisimenu tave tokią gerą, mielą —
Senai senai, kai dar jauna buvau.
Nežinau, ar liūdna buvau tą dieną,
Ar linksmą dainą dainavau.

Neatpūtė man vėjas per Atlantą,
Neatnešė tos liūdnos žinios,
Nors vilnys blaškės, lyg tos skaros baltos,
Nepasiekė čia manęs vienos.

Suskinsiu žiedus, rinktinius, gražiausius
Dėl tavo kapo, Mama, aš dukra menkiausia.
Ir parnešiu visą glėbį rankomis klajūnės,
Kai sugrįšiu susigūdus ir ilgėsiu krūtinėj.

MARIJA SIMS-ČERNECKYTĖ

---

atostogų metu atvyko į Kaišiadorius, į mokytojų kursus. Kursams pasibaigus, buvo keliama į Semeliškių valsč. prie neutraliosios zonos, mokyklą. Ten ji vykti atsisakė, o kitur neskyrė, tad ji visai atsisakė mokytojauti, pasiliko Kaišiadoryse ir čia ištekėjo.

Jos vyrui 1926 m. steigiant Keturvalkiuose, Vilkaviškio apsk., šaulių būrį, ji įsirašė steigėja, tuo tapdama šaule. Jos vyras buvo policijos valdininkas, todėl kur jį keldavo, ten ir ji vykdavo. Buvo Vilkaviškio, Pilviškių, Prienų šaulių būriuose ir nuo 1933 m. lapkričio 20 d. Marijampolės kuopoje ir moterų šaulių būryje.

Mėgo šeimą ir vienumą. Mėgo vaidybą, todėk kviečiama neatsisakydavo vaidinti. Nemėgo pirmauti — vietą rinkdavosi kitų užnugaryje. Kaip šaulė buvo rūpestinga: susirinkimų nepraleisdavo, rikiuotės pamokas lankydavo. 1938.IV.10 baigė kariuomenės ryšių, telefono - telegrafo kursus ir Marijampolės telefono cent-

Tremtinės Onos Pupalaigienės laidotuvės Sibire — Jakutijoje

Pietų Vietname, kautynių lauke, vėl žuvo trys lietuviai. Nakties kautynėse, ties Dow Tieng, bal. 12 d. žuvo čikagietis **Alan Butkus,** vos 20 metų amžiaus. Bedirbant Da Hang bazėje, nelaimingo atsitikimo metu, kovo mėn. 21 d. žuvo laivyno ūkio dalies viršininkas **Ronaldas Rakūnas,** iš Čikagos, sulaukęs vos 22 metų. Balandžio mėn. 1 d. komunistų raketos šovinys, pataikęs į gyvenamo namo stogą, jį pramušė ir sprogdamas užmušė tris Amerikos karius, jų tarpe ir čikagietį kapitoną Jurgį Fischerį, 30 metų amžiaus. Paliko jo žmona su dviem vaikais. Jie žuvo už laisvę, kad kiti geriau ir laimingiau gyventų. Amžinai mes juos atminsime!

— **Juozas Juškevičius,** Toronte, mirė po sunkios ligos, buvo Lietuvos savanoris - kūrėjas; jo šeima likosi Lietuvoje, kuria jis labai rūpinosi.

— **Mjr. Ignas Grigaliūnas,** iš Kenoshos, Wisc., Lietuvoje iš Klovainių, atsiskyrė su šiuo pasauliu balandžio 10 d. Jis buvęs savanoris - kūrėjas.

— **Antanas Petrulis,** gyv. Brighton Parke, Čikagoje, Dariaus ir Girėno posto 271 narys, L. Vyčių veikėjas, mirė balandžio 9 d., sulaukęs 74 m. amžiaus.

— Aviacijos seržantai broliai **Jonas ir Jokūbas Giruliai,** kilę iš Čikagos, Roselando apylinkėj, išvyko į Pietų Vietnamą. JAV kariuomenėje, iš tos apylinkės, dar tarnauja **Sabaliauskas** ir **Palevičius.**

— **L. Cpl. Juozas Legeckis** dėkoja iš P. Vietnamo už pakietėlius, kuriuos žmonės siunčia per SW Herald leidėją Vondrak.

— **Admirolas Fred Bakutis,** nesenai buvo įvesdintas į naujas pareigas vadovauti 5 laivyno daliniams su baze Havajuose. Honolulu Daily Star plačiai paminėjo dviem atvejais šį garbingą lietuvį.

— **Lawrence Gaska,** iš LaGrange miestelio, Ill., mirė Hines ligoninėje po sunkių sužeidimų, patirtų Pietų Vietnamo kare, ten jam išbuvus 7 mėnesius.

— **Dr. Albertas Aviža,** dirbąs Veteranų administracijoje, Togus, Maine, dalyvavo Vašingtone Armijos institute, patologijos kursuose.

— **Lakūnas Ričardas Janulis** dabar yra Thailande Thai aviacijos bazėje. Jis yra turto specialistas.

---

rinėje atliko praktiką; tais metais baigė tautinių šokių kursus ir 1939. IV.26 - V.22 išklausė pirmosios pagalbos ir priešcheminės apsaugos paskaitų ciklą.

Sovietams okupavus Lietuvą, NKV 1941.II.3 jos vyrą, apgaule pasigavę, uždarė Marijampolės kalėjime, o naktį į birželio 14 d. ją su sūnumi suėmė ir vagone 554647 išvežė į Bijiską (Sibire). Kaltinimas: "Policijos vadovaujančio valdininko žmona ir šaulių partijos narė". Kada vokiečiai priartėjo prie Stalingrado, rusai ją, kartu su sūnumi ir kitais tremtiniais, perkėlė į Lenos upės žiotis, prie Šiaurės Ledynuotojo vandenyno. Ten ji sūdė žuvis. Susirgusią vidurių vėžiu, perkėlė į Oliokminską, į pietus nuo Jakutsko. Ten 1952.II.5, naktį 1 val. 15 min., ji ligoninėje mirė, ten ir palaidota.

J. T.

"AUŠROS SŪNŪS" PAS ŠAULIUS

Šiais metais minint Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo sukaktį, Vytauto Didžiojo Šaulių kuopa Čikagoje, balandžio mėn. 27 d., Jaunimo Centre, suvaidino Sofijos Čiurlionienės 4 veiksmų dramą "Aušros Sūnūs". Į vaidinimą atsilankė daugiau senesni žmonės. Jaunimo matėsi neperdaugiausia. Gaila, kad tėvai eidami į tokius vaidinimus, nepasiima savo vaikų. "Aušros Sūnūs" yra veikalas patriotinis. Šis veikalas jaunajai kartai primintų, kaip reikia aukotis ir mylėti savo tėvų kraštą.

Nors vaidintojai mėgėjai, tačiau teko labai nustebti, kad jie taip puikiai suvaidino. Prieš daugelį metų buvau matęs "Aušros Sūnus" Lietuvoje, bet vaidyba nepaliko tokio gilaus įspūdžio, kaip šiame spektaklyje.

Geras buvo Rusteika — kontrabandnešys, kurio rolę atliko A. Stočkus. Jis savo aiškia dikcija ir scenoj laisva laikysena įtikinančiai veikė žiūrovą. Rusteikienė jo žmona buvo A. Markuzienė. Ji savo puikia vaidyba ir vykusia interpretacija buvo nepakeičiama. Rusteika Jurgis, jų sūnus — L. Špačkauskas, jautėsi, kad jis vaidyboje dar yra bepradedantis. Jo ištarimai šlubavo, bet laikui bėgant iš jo bus geras interpretatorius. Rožė, jų duktė — J. Jarošūnaitė (Žygienė). Jos rolė sunki ir labai nedėkinga, tačiau ji sugebėjo tuos sunkumus nugalėti, o veikale esami sunkūs pergyvenimai ir klaikūs momentai buvo jos stengtasi išgyventi. Barboros Dainaitės, ubagės, vaidmenį, vaidino S. Petrauskienė, ir išpildė be mažiausio priekaišto. Jos vaidyba gera ir įtikinanti. Albinas Stinkis — laikrodininkas, buvo J. Petrauskas, kuris savo vaidmenį atliko pasigėrėtinai puikiai. Jis labai vykusiai intrepretavo miesčionio tipą.

Satkaus vaidmenį atliko B. Blekys, o žandarų — V. Bilietavičius ir Tamkevičius. Jie tiems vaidmenims buvo tinkamai parinkti ir gerai juos atliko.

Vytauto Didžiojo Šaulių kuopa verta didelio pagyrimo ir padėkos už taip puikiai suvaidintą patrijotinį veikalą. Šis nuopelnas priklauso Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vaidintojų grupei ir jos meno vadovui J. Petrauskui. Vaidinimą režisavo akt. A. Brinka, kuris pasigėrėtinai gerai šį spektaklį paruošė. Dekoracijos dail. V. Ramonaičio ir sceninis apšvietimas Žygo buvo atlikti gerai. Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vaidintojų grupė atsisakė nuo savo poilsio valandų po darbo ir su dideliu pasiryžimu dirbo lankydami repeticijas, kad "Aušros Sūnūs" prabiltų į mus.

Didelis lietuviškas dėkui šauliams vaidintojams, kurie taip gražiai pasirodė. Šaulių meno vadovui J. Petrauskui, rež. akt. A. Brinkai, dekoratoriui dail. V. Ramonaičiui ir už šviesos efekt. p. Žygui nuoširdžiai dėkojame.

Vytauto Didžiojo Šaulių kuopos pirm. V. Išganaičiui ir visai valdybai, o taip pat vaidintojų grupei linkime ir toliau ištvermingai ir sekmingai dirbti ir nepavargti, o scenos rampos tegul šviečia dar ilgus metus.

Algirdas Budreckas

— **Cheminiai ir biologiniai ginklai** dabartiniu metu pasidarė aktualūs ypatingai mažose valstybėse, kurios ekonominiai nepajėgios pasigaminti branduolinės energijos ginklų.

Cheminius ginklus pirmieji panaudojo vokiečiai I Pas. kare prieš prancūzus ir anglus, prie Ypro ir prie Verduno. 1925 m. Genevos konferencijoje, daugelis valstybių susitarė nuodingų dujų nevartoti. Sovietai šią sutartį pasirašė su rezervais, o amerikiečiai visai nepasirašė. Iki 1937 m. ši sutartis išsilaikė nesulaužyta, kol italai panaudojo dujas prieš Etijopijos kariuomenę ir civilius gyv., o japonai — prieš kiniečius. Dujos nebuvo panaudotos II Pas. kare (nors tam buvo pasirengę abi kariaujančios pusės) ir Korėjos kare.

Šiais metais amerikiečiai numatę išleisti daugelį milijonų dolerių daugiau, negu kada napalmo gamybai, chemikalams sunaikinti medžių lapus, augmeniją ir daugelio rūšių nuodingoms dujoms. Dideliu intensyvumu vykdomi bandymai pritaikinti praktikoje nežudančias dujas, kurios kovotojus paverstų neveiksmingais trumpam, nesužalojant jų sveikatos. Numatomos teigiamos bandymų išdavos "humaniškam" ginklui pagaminti.

— Utah valst. prie Dugway, kur buvo bandomi cheminiai ir biologiniai ginklai, žuvo apie 6,000 avių.

Buvo bandomos nervų sistemą veikiančios dujos, kurios neišaiškintomis aplinkybėmis prasiskverbė už bandymo lauko ribų, kur tuo metu ganėsi avys.

— **Cheminiai ir biologiniai ginklai** bandomi prie Little Rock, Ark., Fort Dietrich, Md., Edgewood Md., vos 40 mylių nuo sostinės, Eglin, Fla., New Port Ind., ir apie 50-tyje mažesnių laboratorijų. Jei Utah atsitikimo atveju bandomos dujos pakenkė avims (Utah agrikultūros universiteto prof. dr. Kent Van Kampen ir dr. Lynn James, darę avių skrodimus, konstatavo, kad avių žuvimo priežastis buvo nervų sistemos sutrikimas), tai tolygiai, jos gali pakenkti ir žmonėms, tačiau, ten tuo metu buvęs aviganis nenukentėjo.

Yra žinoma, kad naudojant chemikalus, radiaciją, ultravioletinius spindulius ir kai kurias kitas priemones, galima pagaminti **bakteriologinius produktus,** kurių neitralizavimui nėra jokių priemonių. Toks produktas — **virusas** yra jau pagamintas vienoje iš armijos laboratorijų Arkansase, ir gali būti panau-

---

— **Aviacijos mjr. J. Pachankis** šiuo metu dirba mokslinį darbą Indianos universitete, kur buvo apdovanotas specialiu medaliu.

—**Albinas Rizleris** iš Čikagos ištarnavo trejus metus JAV kariuomenėje. Jis džiaugiasi aplankęs visą pasaulį.

—**Arturas Radvilas,** čikagietis, armijos kapitonas, buvo sužeistas P. Vietname ir apdovanotas medaliais.

— **Sav. Stasys Motuzas** sulaukė 70 metų amžiaus. Jis labai gražiai išpjausto iš medžio įvairius kryžius, statulas ir paveikslus.

— **Dariaus ir Girėno Postas 271** Čikagoje nori priimti visus P. Vietname buvusius karius į savo eiles. Jų įstaiga yra 4416 So. Western Ave.

— Sydnejuje, Australijoje, iš P. Vietnamo atsilanko lietuviai kariai. Ten lankėsi **Petronis** iš Čikagos, marinas **Kuraitis, mjr. Dambrauskas, ltn. Julius Šermukšnis.** Ltn. Šermukšnis buvo du kartus sužeistas fronte, su žaizdų randais kojose ir rankose. Jis teturi tik 22 m. amžiaus.

— Lietuviai kariai P. Vietname buvo apklausinėti koresp. **Jūratės Kazickaitės,** kuri įrašė į juosteles pasikalbėjimus. Čikagoje per Sophie Barcus radio buvo perduotas jos pasikalbėjimas su karininku **Garsiu ir Gedmintu,** kilusiu iš Worcester, Mass. Iš Worcesterio P. Vietname yra dar **štaras, Pajeda ir dr. Alekna.**

— **Kpt. V. Andriuškevičius,** gyv. Anglijoje, Stoke-on-Trent kolonijoje, atšventė savo 60 metų gyvenimo sukaktį. Lietuviai jį gražiai pagerbė. V. Vokietijoje yra trys Lietuvių Savanorių kuopos. Pirmai kuopai vadovauja **kpt. J. Valiūnas,** antrai — **kpt. J. Venckus** ir trečiai — **kpt. M. Petkūnas.** Kuopose įvyko gražūs Vasario 16 d. minėjimai.

Mielam Kolegai ir dailininkui-kultūrininkui

VYTAUTUI RIČARDUI RAULINAIČIUI

tragiškai žuvus, jo žmonai Aldonai, sūnui Andriui, dukrai Ingridai, motinai Kristinai ir broliui Zigmui su žmona, skausmo valandoje, reiškiame gilią užuojautą.

Andrius ir Ona MIRONAI

Tragiškai žuvus dailininkui

VYTAUTUI RIČARDUI RAULINAIČIUI,

jo šeimai, broliui Zigmui Raulinaičiui ir artimiesiems, nuoširdžią užuojautą reiškia

L. V. S. RAMOVĖS
New Yorko Skyrius

dotas kaip bakteorologinis ginklas daugelyje formų.

— Šiuo metu Vietkongo ginklavimas yra geresnis už Pietų Vietnamo dalinių. Kai prieš porą metų individualūs ginklai Vietkongo eilėse buvo įvairūs, tai šiuo metu visi yra ginkluoti moderniškų kiniečių gamybos **AK-47 šautuvu. Šalia anksčiau turėtų 82 m m** minosvaidžių su apie 2 km. tolišauda, šiuo metu žymiam kiekyje naudojami **122 m m rusų gamybos raketsvaidžiai** su 7 km tolinaša (47 svarų raketa), lengvo svorio, patogūs pilnojimui iš vienos vietos į kitą. Priedui, rusai aprūpino Vietkongą prieštankiniais ginklais **RPG-7, B-41** — panašūs į buvusius II Pas. karo vokiečių pancerfaustus, sveria apie 20 svarų ir 550 metrų atstume prašuma storiausį tanko šarvą. RPG-7 buvo panaudota puolant Amerikos ambasadą Saigone.

— Sovietų **"Lokiai" ir "Bizonai"** (sunkiųjų strateginių bombonešių pavadinimai lietuviškai) dažnai apsilanko Šiaurės Amerikos srityje, taip vadinamiems, tolimo skridimo pratimams (kodėl būtinai šia kryptimi?). Vasario 9, 15 ir 20 dienomis jie buvo apsilankę Kanados rytiniame pakraštyje, gi, vasario mėn. 12, 13, 16, 17 dienomis — Aliaskos vakariniam pakraštyje. Kanadą lankė "Lokiai", turbopropeleriniai bombonešiai, — skridimo tolis 9.000 mylių. Kitose vietose — "Bizonai" — džetai, — skridimo tolis 6.000 mylių, ginkluoti raketomis.

— Pereitų metų pabaigoje plačiai spaudoje buvo rašyta apie Sovietų išvystytą raketų puolamąją galią, ir, paskutinį jų išradimą, **žemos orbitos satelitus** su branduolinės energijos užtaisais, kuriuos gali nuleisti dideliu tikslumu ant Amerikos miestų. Tokius satelitus būtų sunku susekti ir dėl to amerikiečių spaudoje pasireiškė daug kritikos krašto gynybai, kuri nustojusi pirmavimo strateginių ginklų srityje. Po ilgesnės tylos, krašto gynybos išradimų skyriaus viršininkas J. Foster pareiškė, kad amerikiečiai greitu laiku turės galimybes permesti priešo teritorijon termo-branduolinės energijos bombas, ant bet kurios rūšies, ir bet kurioje vietoje, taikinių, kurios tam tikruose įrengimuose skris 12. 000 mph greičiu žemoje 600 mylių augščio orbitoje. Jos galės kaitalioti greitį, kryptį ir augštį. J. Foster pabrėžė, kad yra keičiama raketų technologija, dėka elektroninių įrengimų patobūlinimo ir sumažinimo jų dydžio, sumažės ir visa valdymo sistema, tuo pačiu ir raketos dydis. Termobranduolinės energijos užtaisai bus 20 kilotonų dydžio, po keletą vienoje raketoje - satelite, kuriuos laidys **Minuteman,** arba **Poseidon.** Tokių raketų - satelitų neįstengs sulaikyti net greiausiai įrengta sovietų priešraketinė gynyba.

Ir toliau branduolinės energijos strateginiai ginklai pasilieka valstybių ekonominio karo dalimi, kuri daro įtakos valstybių iždui ir ekonominiam pajėgumui; gi praktiškai tuos ginklus panaudoti nei viena valstybė neišdrįs, žinodama jų veikimo pasekmes. Sunaikinti priešo priešpuolio įrengimus tiek, kad jis negalėtų grąžinti naikinančio smūgio tokiais pačiais ginklais, šiuo metu, nei praktiškai, nei teoretiškai, negalima, išskyrus derinant puolimą ginklais su priešo valdžios perversmu savo naudai. Tačiau tai būtų trumparegiškas žygis, nes branduolinės energijos sprogimų krituliai, beatodairiniai naikintų visokią gyvybę — ir savųjų, ir priešo.

CENTRO VALDYBOS BENDRARAŠTIS NR. 89

Čikaga, 1968 m. gegužės 7 d.

Liečia:

1. LVS "Ramovė" Skyrių atstovų suvažiavimą
2. Lietuvos ginkluotų jėgų atkūrimo 50-ties metų sukakties pagrindinį minėjimą.

LVS "RAMOVĖ" SKYRIŲ ATSTOVŲ SUVAŽIAVIMAS

1. Suvažiavimo laikas, vieta:

a. Suvažiavimas įvyks 1968 m. lapkričio 23-24 d.d. Čikagoje, Jaunimo Centro patalpose, 5600 So. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636, USA.

2. Suvažiavimo tikslai:

a. Galimai iškilmingiau atšvęsti Lietuvos Ginkluotų jėgų atkūrimo 50-ties metų sukaktį;

b. Aptarti ir pareikšti LVS "Ramovė" nusistatymą dėl beatodairinio bendradarbiavimo su Lietuvos okupanto valdžios įstaigomis ir jo agentai;

c. Aptarti ir rasti priemones skyrių veiklos suaktyvinimui ir bendravimo su centriniais organais sustiprinimui;

d. Išsiaiškinti ir nutarti, kaip ateityje bus renkami Centriniai organai — Skyrių atstovų akivaizdiniame suvažiavime ar korespondenciniu būdu ir nustatyti Centriniams organams būstinę.

e. Apsvarstyti gyvenimo iškeltus ir skyrių atstovų pageidaujamus klausimus.

3. Suvažiavimo atstovai ir svečiai.

Atstovai su teise balsuoti dalyvauja:

a. Skyrių atstovai, kurie išrenkami skyrių susirinkimuose, skaitant vieną atstovą nuo dešimties narių. Nepilna dešimtis, bet nemažiau kaip penki, taip pat renka vieną atstovą. Pav. 15 narių duoda 2 atstovus, 25 nariai — 3 atstovus ir t.t.

Vykstant atstovams į suvažiavimą, skyrių valdybos išduoda kiekvienam atstovui raštišką įgaliojimą, pažymint jo vardą, pavardę ir kiek jis turi balsų. Kiekvienas atstovas turi tik vieną balsą, tačiau, jei jis atstovauja visą skyrių, tai jis turi tiek balsų, kiek skyrius turi teisę pasiųsti atstovų.

b. Sąjungos skyriai Anglijoje ir Australijoje, dėl tolimų atstumų negalėdami atsiųsti savo atstovų į suvažiavimą, turi teisę įgalioti Čikagoje ar kitur gyvenančius pažįstamus ramovėnus, juos atstovauti suvažiavime.

c. Skyrių atstovų suvažiavime, su balso teise dalyvauja: Centro Valdybos, Kontrolės Komisijos ir Garbės Teismo nariai (Stat. 50 str.).

LVS "Ramovė" Skyriai atstovų, siunčiamų į suvažiavimą, sąrašus Centro Valdybai prisiunčia ne vėliau, kaip 1968 m. spalių mėn. 1 d.

Svečiai

Šis suvažiavimas yra jungiamas su Lietuvos Ginkluotų Jėgų atkūrimo 50-ties metų sukakties pagrindiniu minėjimu, todėl CV-ba kviečia suvažiavime ir minėjimo iškilmėse kuo skaitlingiausiai dalyvauti visus ramovėnus.

Visi kiti, buvę Lietuvos kariuomenės kariai, nepriklausantieji LVS "Ramovei", o taip pat ir 1941 m. sukilimo dalyviai, bei antrosios okupacijos laikų partizanai, yra kviečiami kuo skaitlingiausiai įsijungti į šias iškilmes.

SUVAŽIAVIMO, BEI GINKLUOTŲ JĖGŲ ATKŪRIMO 50 METŲ SUKAKTIES MINĖJIMO EIGA

Lapkričio 23 d.

a. Nuo 9 val. ryto iki 18 val. vak. (su priešpiečių pertrauka) LVS "Ramovė" Skyrių atstovų suvažiavimo darbo posėdžiai Jaunimo Centro patalpose. Darbotvarkę — žiūr. priede Nr. 1.

b. 20 val. pobūvis — vaišės Jaunimo Centro didžioje salėje.

Lapkričio 24 iškilmių tvarka

a. 11 val. iškilmingos pamaldos už žuvusius dėl Lietuvos laisvės.

b. 12 val. apeigos prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo žuvusiems dėl Lietuvos laisvės pagerbti.

c. 12 val. 45 m. Akademija ir meninė dalis Jaunimo Centro didžioje salėje (Žiūr. CV-bos apl. Nr. 87).

NURODYMAI SKYRIAMS

1. Centro Valdyba yra nuomonės, kad organizuojamas suvažiavimas yra būtinai reikalingas. Laiko tekmėje iškyla daug įvairių klausimų, kuriuos sprendžiant CV-bai yra reikalingas skyrių pritarimas. Dauguma skyrių šio suvažiavimo organizavimui irgi pritarė, todėl suvažiavimas bus pilnateisis spręsti visus dienotvarkėje numatytus ir suvažiavimo eigoje kilusius klausimus.

2. Suvažiavimo reikalu bendraraštis leidžiamas iš anksto tam, kad skyriai turėtų pakankamai laiko pasiruošti ir sukelti reikalingas lėšas siunčiamų atstovų kelionės išlaidoms padengti bei didesnį skaičių atstovų atsiųsti.

3. Kad sumažinus skyrių atstovų išlaidas, Centro Valdyba yra susitarusi su Čikagos skyriumi, atvykusius į suvažiavimą atstovus patalpinti Čikagos ramovėnų šeimose, o jų dalyvavimą pobūvio vaišėse padengti iš bendrų pajamų.

4. Centro Valdyba nedaleidžia, kad, šiais Lietuvos Laisvės Kovų metais, atsirastų skyrių JAV ir Kanadoje, kurie negalėtų atsiųsti savo atstovų į suvažiavimą ir būtų priversti pasinaudoti "bėdos atveju", šio bendraraščio antrojo skyr. b-punktu.

5. Šaukiamo suvažiavimo reikalams, **iki š. m. spalių 1 d. skyrių valdybos yra įpareigojamos** Centro Valdybai atsiųsti veiklos ataskaitinius pranešimus už laiką 1962.V.27 t. y. nuo paskutiniojo skyrių atstovų suvažiavimo, iki š. m. spalių 1 d.

Kad lengviau būtų paruošti kalbamus pranešimus, prašoma laikytis CV-bos nustatytos formos, siunčiamos su šiuo bendraraščiu — Priedu Nr. 2.

6. Skyrių atstovų suvažiavimas, o taip pat ir platus Lietuvos ginkluotų pajėgų atkūrimo 50 m. sukakties minėjimas pareikalaus nemažai išlaidų. CV-ba ir Čikagos Skyrius jų visų padengti nepajėgs, todėl visi skyriai yra prašomi, pagal išgales, šį reikalą finansiniai paremti.

Skiriamas sumas siųsti CV-bos iždininko adresu: J. Rapšys, 7131 So. Richmond Ave., Chicago, Ill., 60629, U.S.A. iki š. m. spalių 1 d.

Priedai: Suvažiavimo darbotvarkė ir apyskaitinių pranešimų forma.

(Pas.) Prof. S. Dirmantas
C. V-bos Pirmininkas
(Pas.) Edm. Vengianskas
Sekretorius

PRIEDAS PRIE BENDRARAŠČIO Nr. 89 — Nr. 1

Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Skyrių Atstovų Susirinkimo, 1967.XI.23 Čikagoje,

DARBOTVARKĖ

1. 9 val. — 10 val. ryto — Atstovų registracija ir pasiruošimas darbo posėdžiui.

2. 10 val. ryto — Posėdžio atidarymas ir prezidiumo sudarymas.

3. Centro Valdybos Pirmininko ataskaitinis pranešimas, apimantis 1962 m. gegužės 27 d. iki 1968 m. lapkričio 23 d. laikotarpį.

4. Būdingesni skyrių atstovų pranešimai.

5. Diskusijos dėl padarytų pranešimų ir konkretūs siūlymai Sąjungos veiklos suaktyvinimo klausimais.

Priešpiečių pertrauka

6. Žurnalo KARYS reikalai.

7. LVS "Ramovė" Centrinių organų būstinės nustatymas ir ateities rinkimų procedūros nustatymas (akyvaizdinio suvažiavimo ar korespondenciniu būdu).

8. Statuto papildymo bei pakeitimo klausimai.

9. Pasisakymai dėl santykių su okupuota Lietuva.

10. Garbės Teismo pranešimai.

11. Kontrolės Komisijos pranešimas (10 ir 11 punktai daromi po CV-bos pirmininko apyskaitinio pranešimo).

12. Klausimai ir nauji sumanymai.

13. Susirinkimo uždarymas.

LVS "Ramovė"
Centro Valdyba

Priedas Nr. 2
prie CV-bos Bendr. Nr. 89

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ" SKYRIŲ VALDYBŲ APYSKAITINIŲ PRANEŠIMŲ FORMA

LVS "Ramovė" Skyrius

1. Kiek skyriuje yra narių ir jų skaičiaus kitimas — įstojo, išstojo (pasitraukė), mirė?

2. Kiek turėta skyriuje narių susirinkimų? Būdingesnių paskaitų temos.

3. Narių aktyvumas skyriaus ir visuomeninėje veikloje.

4. Ar į visus CV užklausimus atsakyta? Jei ne, tai kodėl?

5. Finansinis skyriaus stovis:

a. Kasos stovis 1968 m. sausio mėn. 1 d.

b. Procentas narių, susimokėjusių nario mokestį.

c. Ar pilnai atsiskaityta su CV-ba.

d. Parama KARIUI, įmokėjimai Lietuvių Fondui ir finansinės aukos kitoms organizacijoms.

6. Santykiai su kitomis organizacijomis ir vietos lietuvių visuomene.

7. Būdingesni įvykiai skyriaus veikloje.

8. Siūlymai ateičiai.

Skyriaus Valdybos
Pirmininko Parašas

Data

VIENAS VYRAS NE TALKA ...

Jau kuris laikas, kai Detroitas jautėsi esąs KARIUI skolingas. Kitos apylinkės jau senai bendromis jėgomis jį remia, o Detroitas būdavo pakalba, pakalba — ir taip kalbomis reikalas užsibaigdavo. Pagaliau, trijų organizacijų — ramovėnų, sav.-kūrėjų ir šaulių, atstovai nutarė šį reikalą pajudinti, padaryti piniginį ir prenumeratų vajų. Po kalbų prasidėjo darbas, ir darbas davė gražių rezultatų: 620 dolerių pinigais ir 18 naujų prenumeratų.

Š. m. balandžio mėn. 27 d. Lietuvių namuose buvo suruoštas KARIUI paremti banketas. Jame dalyvavo apie 80 asmenų. Buvo tikėtasi daug daugiau, bet sportininkų suvažiavimas ir vestuvės nutraukė dalį svečių. Susirinko nedaug, bet dosnių ir nuoširdžių KARIO rėmėjų. Nuotaika buvo puiki. Buvo malonu praleisti laiką prie gerai paruoštų užkandžių ir tarp senų bičiulių.

Kyla klausimas, kaip KARIUI paremti komitetas iš tiek nedaugelio svečių "išspaudė" 620 dol. gryno pelno? Taigi, šie pinigai buvo gauti iš aukų, banketo ir loterijos.

Kariuo paremti aukojo:

M. Vitkus 105.80 dol., V. Tamošiūnas 50 dol., F. Motuzas 25 dol., J. Šepetys 20 dol., J. Černius 15 dol., Dariaus - Girėno klubas 15 dol. Po 10 dol. aukojo: V. Perminas, V. Šlikas, St. Malinauskas, K. Daugvydas, B. Svilas ir K. Mykolaitis. Po 5 dol. aukojo: P. Mykolaitienė, P. Kaunelienė, P. Gerulaitienė, S. Garliauskas, A. Pašukonis, A. Bliūdžius, J. Karalius A. Banėnas, J. Urbonas, P. ir A. Jaškuliai, V. Selenis, P. Venckus, Dr. Mileris. Po 3 dol. aukojo: V. Mingėla, J. Mitkus, Z. Žie-

KARIUI paremti parengimo Detroite rengėjai. Iš k.: J. Šepetys — komiteto pirmininkas, ramovėnų atstovas; M. Vitkus — komiteto narys, šaulių atstovas, paaukojęs KARIUI 105 dol.; J. Mitkus — komiteto narys, sav.-kūrėjų atstovas; Tatarūnas — sav.-kūrėjas; V. Perminas — KARIO atstovas; V. Tamošiūnas — šaulių kuopos pirmininkas, paaukojęs šia proga 50 dol.. Nuotraukos Sragausko

Banketo dalyviai. Iš k. (atpažinti veidai): K. Daugvydas, V. Šlikas, T. Mitkienė; augštai kampe: J. Augaitis, V. Selenis; toliau dešinėn: S. Malinauskas, B. Svilas, K. Daugvydienė, gen. Černius, P. Kodatienė, P. Šnapštienė, P. Kodatis.

KARIO redaktorius mėgina įtikinti skeptiškai žvelgiantį VLIKo pirmininką dr. Kęstutį Valiūną.
L. Tamošaičio nuotr.

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS IR MES

Politinei veiklai vadovauti yra didžiulis uždavinys bet kurios valstybės politiniam aparatui. Tačiau, vadovauti pavergtos tautos politinei veiklai, vadovauti jos išlaisvinimui iš vergijos — yra milžiniškas darbas.

Toki darbą dirba Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas jau eilę metų, nuo pat Lietuvos nepriklausomybės žlugimo.

Išlaisvinimo ar vadavimo darbo svarba yra aiški. Tačiau ar yra suprantama ir aišku, kiek tam darbui reikia pasiryžimo, pastangų ir — LĖŠŲ?

Reikia pripažinti, kad pasiryžimo ir pastangų mūsų VLIKui netrūko ir dabar netrūksta. Žvilgsnis į jo veiklą praeityje ir dabar tą patvirtina: kad Lietuvos okupacija yra nepripažinta J.A.V ir kai kurių kitų valstybių, tai yra didele dalimi VLIKo veiklos nuopelnas. To nepripažinimo išlaikymas ir net plėtimas yra būtinas, jei norime kad Lietuva vėl keltųsi laisva.

Tačiau, išlaikyti laisvos Lietuvos valstybinį statusą užsieniuose reikia padėti daug pastangų, varyti gyvą ir plačią propagandą, sudarinėti ir išlaikyti santykius su įvairių valstybių ir tautų įtakingais žmonėmis ir pasauline spauda. Reikia ir savąją tremties visuomenę palaikyti gaivią ir budrią, reikia turėti nuolatinius ir tamprius ryšius su pavergta tauta ir kraštu.

---

das, A. Šurkus. Po 2 dol. aukojo: K. Ražauskas, J. Pusdešris. Po 1 dol. aukojo A. Vaitiekus.

Prijaučiančios KARIUI moterys pagamino ir sunešė be jokio atlyginimo banketui maistą (išskyrus karštą). Kiekvieno patiekto maisto dalykų vertė, įskaitant ir darbą, nemažiau kaip vyrų paklota dešimtinė. Taigi, pagarba moterims, jos sutaupė daug pinigo.

Maistą sunešė: P. Balandienė, P. Baranauskienė, P. Černiauskienė, E. Gerulaitienė, K. Daugvydienė, P. Kalvėnienė, T. Mitkienė, P. Mykolaitienė, O. Pusdešrienė, M. Šepetienė, P. Šadeikienė, S. Tatarūnienė.

Dirbusios virtuvėje, prie stalų ir loterijos: P. Rimšienė, P. Krisčiūnienė, S. Sirutienė, S. Vyčienė, O. Pusdešrienė, P. Kaunelienė, P. Laurinavičienė, P. Mingėlienė, P. Pranaitienės dukrelė Virginija.

Loterijai buvo suaukota virš šimto įvairių daiktų, jų tarpe buvo ir gana vertingų fantų. Jie buvo gražiai, tvarkingai išdėstyti, kas darė malonų įspūdį. Traukėjų netrūko. Įdomiausia tai, kad beveik tie patys rėmėjai, kurie tuos daiktus suaukojo, patys pirko bilietus ir traukė... Taigi, loterija davė gražaus pelno, nes jai nereikėjo daryti jokių išlaidų. Dėl vietos stokos aukojusiųjų loterijai sąrašo netalpinu, o tariu jiems visiems nuoširdų ačiū.

Komitetą sudarė: J. Šepetys — pirmininkas, ramovėnų atstovas; J. Mitkus — narys — sav. kūrėjų atstovas ir M. Vitkus — narys, šaulių atstovas. Komitetas puikiai atliko savo darbą. Linkėtina, kad jis neišsiskirstytų, o šią puikią tradiciją laikytų ir toliau, surengdamas kiekvienais metais panašų, ar dar šaunesnį, KARIUI paremti vajų. Už iniciatyvą ir atliktą dartą komitetui, aukotojams, ponioms, svečiams ir kitiems, prisidėjusiems didelė pagarba ir kartu padėka. Reikia pažymėti, kad šiame vajuje išskirtinai pasižymėjo šaulių atstovas M. Vitkus, jis išplatino 17 KARIO prenumeratų ir paaukojo šiam vajui 105 dol. Ta pačia proga 50 dol. paaukojo šaulių kuopos pirmininkas V. Tamošiūnas. Taip ir susidarė tie 620 dolerių... Kai du stos, visados daugiau padarys...

V. Perminas

Pastangų ir pasiryžimo šiam darbui mumyse netrūksta; yra ir žmonių, kurie tą darbą dirba ar dirbtų. Tačiau trūksta vieno dalyko, kurio iki dabar niekad nebuvo pakankamai, o dažniausiai labai ir labai per mažai — tai LĖŠŲ.

Gegužės 18 d. 4 val. p.p. VLIKo pirmininko dr. K. Valiūno namuose, New Rochelle, N. Y., susirinko sukviestas būrelis spaudos žmonių. Jie atstovavo laikraščius ir žurnalus leidžiamus New Yorke, Čikagoje, Clevelande ir Toronte.

Dr. Valiūnas painformavo susirinkusius apie atliktą kelionę po Azijos kraštus: Korėją, Formozą, Filipinus, Tailandą, Maleziją ir po Australiją. Savo kelionės metu jis sudarinėjo ar atgaivino kontaktus su vyriausybių atstovais, o Australijoje aplankė ir lietuvių stambesnes kolonijas.

Nesigilinant į įdomias jo kelionės detales, galima buvo jausti jo kelionės pagrindinę idėją — supažindinti tų tolimų kraštų įtakingus žmones su pavergtos Lietuvos byla ir paskleisti Lietuvos išlaisvinimo iš komunizmo vergijos reikalą plačiuose tų kraštų gyventojų sluoksniuose. Tam tikslui dr. Valiūnas naudojo ne tik asmeniškus ryšius su įvairiais asmenimis, bet sekmingai panaudojo ir tų kraštų spaudą, kai kur televiziją ir radiją.

Atvykus jam Australijon, net ir didieji laikraščiai pradėjo talpinti žinias apie jo apsilankymą, kartais su jo nuotrauka, apie VLIKą, jo veiklą ir dr. Valiūno pokalbius su vyriausybės atstovais. Toki gausūs spaudos atsiliepimai apie VLIKo pirmininko vizitą iššaukė kai kurių kitų tautų tremtinių nuostabą. Latvių atstovas, stebėdamasis, net mėgino išgauti iš dr. Valiūno paslaptį kaip jis sugebėjo taip sau palankiai paveikti australų spaudą.

VLIKo pirmininko kelionės išdavos: — Lietuvos vardas ir jos laisvės šauksmas nuskambėjo Azijos kraštuose. Šauksmo aidas, galimas dalykas, atsilieps vieno, ar kito krašto pašto ženkle, primenančiame Lietuvos nepriklausomybės 50 metų jubilėjų, gal ir vieno kito Lietuvos garbės konsulo paskyrime, o svarbiausia, visos eilės nuoširdžių mūsų tautos bičiulių suradime. O jų mums taip reikės besiartinančioje kovoje už Lietuvos valstybės atkūrimą.

Iš VLIKo pirmininko pranešimo paaiškėjo dar vienas labai svarbus dalykas: jei VLIKas turėtų pakankamai lėšų, Lietuvos byla skambėtų pasaulyje daug garsiau, mūsų reikalas būtų ginamas daug veiksmingiau ir ne mūsų vienų, bet pagelbstint gausiems draugams užsieniuose, kuriuos reikia surasti, sueiti su jais į ryšį ir nuolatos tiekti jiems medžiagą reikalingą Lietuvos bylos gynimui. Reikalingi yra asmenys, kurie kartas nuo karto būtų sunčiami lankytis įvairiuose kraštuose, įvairiose tarptautinėse konferencijose, reikia atstovybių, ryšininkų, reikia spaudos įvairiomis kalbomis ir dar daug ko kito reikia. Tačiau tam viskam reikia lėšų, lėšų ir dar kartą lėšų.

Dar net iki dabar VLIKas nepajėgia pasisamdyti nuolatinę sekretorę, ar mašininkę, kuri mašinėle rašytų laiškus ir raštus. Taigi, pagrindinė mūsų politinė įstaiga yra be paprasčiausios techniškos pagalbos, nes nėra pinigų mašininkei algą sumokėti.

VLIKas savo darbą dirba ir dirbs daug veiksmingiau jei mes pasitempsime ir parodysime, kad **suprantame** to darbo reikšmę, jo būtinumą. Jei mes tą suprasime tai ir būsime duosnūs, būsime duosnūs visi, tiek paskiri asmenys, tiek ir organizacijos. Lietuvos laisvinimo darbui skirti doleriai bus vinys į komunizmo karstą ir saulės spinduliai pavergtai ir kenčiančiai tautai.

Z. R.

Tragiškai žuvus skulptoriui VYTAUTUI RAULINAIČIUI, jo šeimai, broliui Zigmui Raulinaičiui, giminėms ir artimiesiems nuoširdžią užuojautą reiškia

JULIUS GARMUS IR ŠEIMA

LEONAS BILERIS IR ŠEIMA

LIUCINA IR VYTAUTAS VILKUTAIČIAI

STEFA IR VINCAS SAVUKYNAI

J. LIAUKUS IR ŠEIMA

VERONIKA IR JONAS RŪTENIAI

UŽMIRŠTIEJI? ATSILIEPKITE!

Skaitant spaudą dažnai užtinki parašyta apie Lietuvoje buvusias įstaigas ir jose dirbusius tarnautojus, kurie buvo skirstomi kategorijomis. Visi dirbo valstybei ir krašto piliečių naudai.

Norėtųsi prisiminti dar apie vieną buvusią tarnautojų kategoriją, apie kurią niekas neraš̃o, nes nėra ką apie ją rašyti. Buvo tokie, tarnavo, ir tiek, žinoma, ką, gi, daugiau galima būtų pasakyti?

Pasakyti daug nepasakysi, bet prisiminti verta. Tai, būtent, apie mūsų kariuomenėje tarnavusius civilinius tarnautojus ir puskarininkius. O jų buvo nemaža ir įvairiose pareigose, kaip antai: raštinėse, sandėliuose, didesnė dalis puskarininkių buvo rikiuotėje. Kaip žinoma, pavestas pareigas jie stengėsi atlikti geriausiai, nes žinojo, kam dirba. O, ypač, rikiuočiai turėjo daug darbo, mokant jaunus vyrus karišk̃os tvarkos ir drausmės. Negaliu pasakyti, kad visi buvo vieno įsitikinimo. Vieni buvo, daugiau ar mažiau, šabloniški, kiti — praktiški, dalis buvo pasišventę tam darbui.

Paėmus visus kartu, nors gal ir nedidelę dalelę įnešė į krašto aruodą, bet šiek tiek prisidėjo prie tė-

(nukelta į viršelių 3 psl.)

Vainikų dieną mergaitės deda vainiką prie Pirmojo Lietuvos kareivio Stasio Butkaus kapo. Su vėliavomis stovi A.L.L. Dariaus ir Girėno posto nariai ir ramovėnai: kpt. J. Kiaunė, A. Kaunas — posto vadas ir J. Smailys.

R. Kisieliaus nuotr.

MIRĖ MJR. JONAS ŠIMKUS

IŠVIRTO LIETUVIŠKAS ĄŽUOLAS

Prieš pat Velykas, balandžio 10 d., mjr. J. Šimkus mirė ir balandžio 13 d. — Didįjį Šeštadienį buvo palaidotas Detroito evangelikų kapinėse. Nors jis mirė 79 metų amžiaus sulaukęs, tačiau visada buvo žvalus, nepalūžęs, ir gyvu pavyzdžiu švytįs. Buvo veiklus šiose organizacijose: L. K. Sav.-Kūrėjų, Ramovėnų ir St. Butkaus Detroito šaulių kuopoje, L. B. Detroito apylinkėje ir kt.

Balandžio 12 d. vakare gausiai susirinko koplyčion lietuviai atsisveikinti su Jonu Šimkumi. Atsisveikinimo akademiją pravedė gen. št. plk. Jonas Šepetys. Be jo, kalbėjo: Vincas Tamošiūnas — Detroito Pirmojo Kareivio Stasio Butkaus šaulių kuopos vardu, Kostas Jurgutis — Balfo vardu. Kazys Veikutis — DLOCO ir Vilniečių s-gos vardu, Jonas Urbonas — L. B-nės Detroito apyl. vardu, Antanas Sukauskas — SLA 352 kuopos vardu. Atsisveikinimo akademiją baigė giliai sujaudintas gen. Jonas Černius.

Gen. št. plk. Jono Šepečio skaityto atsisveikinimo kai kurios ištraukos:

— Susirinkome atsisveikinti taurų Prūsų Lietuvos palikuonį a.a. Joną Šimkų. Gimęs lietuviškoje šeimoje 1889 m. vasario 1 d. Vydutaičių km., Kulminų vlsč., Tilžės ap., tuomet vokiečių kaizerio valdomoje srityje. Nors buvo auklėtas vokiškose mokyklose, bet tėvų dėka jame neišblėso lietuvybė ir lietuviškas pasididžiavimas mūsų valstybės didingaja praeitimi — liko visam amžiui patriotu lietuviu.

— Jaunuolis Šimkus, įrikiuotas į vokiečių kariuomenę, dalyvauja I Pas. kare, įgydamas karinį patyrimą ir karinį laipsnį. Jis buvo drausmingas, kruopštus ir pareigingas... ir tur būt niekas anuomet negalėjo pagalvoti, kad po vokiškuoju munduru plaka lietuviška širdis, — kad vokiečių armijos leitenantas J. Šimkus savo sielos gelmėse tebėra lietuvis.

— I Pas. karo liepsnos užgęsta. 1918 m. vasario 16 d. paskelbtoji Lietuvos nepriklausomybės deklaracija prikėlė tautą iš miego ir Lietuvos valstybė kėlėsi naujam gyvenimui. Truputį savo tėvų nameliuose pailsėjęs ltn. J. Šimkus įsirikiuoja į besikuriančios laisvos Lietuvos kariuomenę ir didvyriškai kovoja už laisvę, už suvereninės Lietuvos valstybės atkūrimą.

Jis nuvyksta Tauragėn ir įsijungia į savanorių gretas. Greit išvyksta į rusų-bolševikų frontą artilerijos dalinyje.

Sėkmingai užbaigus karą su bolševikais, Jono Šimkaus baterija griaudė ir labai taikliai naikino bermontininkus Radviliškio laukuose. Iš ten su savo baterija Jonas Šimkus vyksta kautis su lenkais Širvintų—Giedraičių fronte.

Pagaliau, Lietuvos Nepriklausomybės karas buvo laimėtas. Jonas Šimkus apdovanojamas už narsumą Vyčio kryžiumi. 1932 m. jis palieka karinę tarnybą majoro laipsnyje. Jam pavedamos atsakingos laikinosios sostinės Kauno brandmajoro pareigos. Ten visą laiką jis buvo tikras idejinis šaulys ir ilgą laiką buvo savivaldybės šaulių kuopos pirmininkas.

Užėjus mūsų tautai tragiškai sunkiems laikams, okupavus Lietuvą

MIRĖ ŠAULYS, KŪRĖJAS SAVANORIS JUOZAS JUŠKEVIČIUS

A. a. Juozas Juškevičius, Nepriklausomybės kovų veteranas, buvo gimęs 1902 m. rugpjūčio 22 d. Kaune. Būdamas vos 16 metų amžiaus, stojo savanoriu kariuomenėn į Vilniaus batalioną (vėliau tapusiu 5. P. D. L. K. Kęstučio pulku) ir tarnavo 2 kuopoje. Batalionui tuomet vadovavo kar. K. Škirpa. Jis dalyvavo kovose su visais Lietuvos priešais.

Kartą En. vadas kar. Škirpa žygyje jodamas pro šalį pastebėjęs Juozą einantį voroje su ilgu prancūzišku šautuvu, pasakęs: "Vaike, tau šitas šautuvas perilgas" ir nusiėmęs savo trumpesnį vokišką šautuvą davęs jam, o jo paėmęs sau. Pakeistasis šautuvas buvęs taiklus ir pavojingas Lietuvos priešams. Tai dalis jo prisiminimų, kuriuos velionis mėgdavo papasakoti draugams iš Nepriklausomybės kovų laikų.

Atsitarnavęs kariuomenėje, Juozas tarnavo pasienio policijoje Klaipėdos krašte ir kartu buvo Klaipėdos rinktinės šaulys. Antru kartu rusams artėjant Lietuvon jis buvo atskirtas nuo šeimos ir Vokietijoje įjungtas į darbo kuopas, o karui baigiantis pateko amerikiečiams į nelaisvę. Nuo sunkių darbų ir blogų nelaisvės sąlygų, jis buvo sunkiai susirgęs. Ligoninėje išgydytas buvo pagaliau paleistas laisvėn.

Po karo Vokietijoje gyveno Hanau lietuvių stovykloje iki atsirado galimybės emigruoti. 1948 m. atvyko į Kanadą ir atlikęs sutartį Hydro statybos darbuose, apsigyveno Toronte ir toliau kurį laiką dirbo toje pat bendrovėje. Prieš keletą metų, susilpnėjus sveikatai, nustojo dirbęs. Atsiradus galimybei susirašinėti su Tėvyne, susirado šeimą ir kiek galėdamas, jai padėjo siuntiniais. Darė pastangas atsikviesti šeimą pas save, bet nesulaukė. Velionis domėjosi "Kariu" ir buvo jo skaitytojas. Buvo apdovanotas Kūrėjų - Savanorių ir Nepriklausomybės Dešimtmečio sukakties medaliais.

Mirė š. m. kovo 30 d. po ilgos ir sunkios ligos, sulaukęs 65 metų amžiaus. Palaidotas iškilmingai iš Toronto Prisikėlimo lietuvių parapijos bažnyčios lietuvių šv. Jono kapinėse š. m. balandžio 2 d.

Laidotuvių namuose ir bažnyčioje prie Tautinė vėliava uždengto karsto, garbės sargybą stovėjo ir karstą nešė uniformuoti šauliai, vadovaujami kuop. p-ko St. Jokubaičio, kuris pasakė ir atsisveikinimo žodį kapinėse kuopos vardu.

Leidžiant karstą į duobę, išsirikiavę šauliai atsisveikino šaulį, Nepriklausomybės kovų veteraną, kariniu saliutu.

Tebūnie Tau, Juozai, lengva, kad ir svetima, bet laisvos Kanados žemė!

Šaulys P. Gulbinas

---

maskoliams, Jono šimkaus likimas buvo panašus į mūsų visų likimą. Ir Amerikoje atsidūręs Jonas nepalūžo: jis visur buvo guvus, energingas, veiklus, daugelio patriotinių organizacijų narys. Jo mirtis nusinešė Lietuvos istorijai ne tuščią lapą, bet naudingais Tėvynei darbais išmargintą gyvenimo lapą.

Koplyčioje prie karsto budėjo ramovėnai, savanoriai ir šauliai garbės sargyboje su Lietuvos, kūrėjų-savanorių ir šaulių vėliavomis.

1968 m. balandžio 13 d., šeštadienį, velionio palaikai buvo nuvežti pamaldoms į Trinity Lutheran bažnyčią. Pamaldas laikė ir pamokslą pasakė kun. prof. Jonas Pauperas ir kun. G. Otto, tos bažnyčios klebonas. Į kapines palydėjo apie 40 automobilių. Karstą dengė Lietuvos trispalvė vėliava. Kapinėse atsisveikinimo kalbas tarė angliškai klebonas kun. G. Otto, prof. kun. J. Pauperas ir savanoris-kūrėjas kpt. Jurgis Mitkus.

Vl. Mingėla

A. A. KAPITONAS JONAS LEVINAS

Gimė jis 1897.II.15 Rygoje, lietuvių katalikų šeimoje, o sulaukęs 71 metų amžiaus, jau kaip pensininkas, širdimi staiga mirė Bostone 1968.II. 12; palaidotas Šv. Kazimiero kapinėse. I Pas. kare buvo pašauktas į Rusijos kariuomenę, į pirmąjį karininko laipsnį pakeltas 1917.IX.24. Kilus Rusijos revoliucijai, buvo Lietuvių batalione Vitebske; 1918 metais grįžo į Latviją ir buvo Latgaloje Rėzytės - Rzeknės 9-me pėst. pulke jaun. karininku. Grįžęs į Lietuvą, baigė karo mokslo Aušt. kursų V laidą ir Artilerijos kursus; nuo 1920.VI.22 iki 1940.IX.9 metų išbuvo tikrojoje karo tarnyboje. Iš Lietuvos kariuomenės Rokiškyje atleistas Sov. Rusijos okupacinės valdžios, slapstėsi ir paskui spruko į užsienį nuo rusų siaubo, atsidurdamas JA Valstybėse ir dirbdamas fabrike. Tarnavo 5-me LDK Kęstučio pėst. pulke. Teko kovoti su Lenkijos dvarininkų partizanais ir legionieriais nuo 1920 IX.4 iki 1920.XII.1 metų. Apdovanctas Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų jubilėjaus medaliu ir Gedimino IV laipsnio ordinu. Labai mėgdavo knygą.

KARIO Redaktoriui
Zigmui Raulinaičiui ir Poniai,

Broliui dailininkui-skulptoriui Vytautui Raulinaičiui tragiškai žuvus eismo nelaimėje, nerandu žodžių užuojautai pareikšti, nes koki jie bebūtų — iktų tušti. Nes, kas sugrąžins Jums mylimą Brolį? Kas sugrąžins vaikams tėvą, žmonai vyrą, Tėvynei — patriotą, kūrėją, taip Ją mylėjusį sūnų?

Tyliai, be žodžių, tiesiu Jums ranką ir kartu su Jumis ir velionio kolegos Vytauto šeima liūdžiu ir jieškau atsakymo į klausimą: — Kodėl kolegai Vytautui likimo dalia buvo tokia negailestinga? — išplėšusi Jį iš šeimos, artimųjų ir bičiulių tarpo pačiame Jo kūrybos žydėjimo pavasaryje?

Tebūnu Aukščiausiojo valia visa kam.

JURGIS JUODIS

Kaina 2 dol.

... ATSILIEPKITE

(atkelta iš 158 psl.)

vynės saugumo. Tad nieko neprisiminti jų adresu būtų negerai. Patiems apie save rašyti, girtis ar peiktis, nelabai tinka, bet ką nors pasakyti, manau, prasižengimo nėra.

Kalbant apie minimus vyrus daug ko pasigendi. Kada tie buvę kariuomenėje reikalingi žmonės bus reikalingi ir ateityje, kažkodėl, taip užsidarė vienutėse, pasitraukė iš viešumos. Nepasakysiu, kad visi, bet dauguma.

Kiek prisimenu, jie buvo energingi prie humoro. O labiausiai nemėgo vienišumo. Neteko matyti jų veiduose nusiminimo šešėlio. Šiandieną jų nesimato vienoje ar kitoje susirinkimų grupėje. Daugumą gal slegia šeimos reikalai, sunki darbo našta, o gal amžius. Tą visa turint galvoje, reikėtų prisiminti kariškas posakis: karys, patekęs kad ir į labai blogą padėtį, neturi nusiminti.

Dar yra vieno vado labai gražus pasakymas, kuris tinka mums, buvusiems kariams, tai, kad karys nei sensta, nei miršta, išeina, kad turime gyventi anų dienų gyvenimu ir niekuomet nesenti.

Gal kas pasakys, kad per vėlu yra burtis į korporaciją, tas reikėjo padaryti prieš kelius metus, o ne dabar. Atsakymas — geriau vėliau, negu niekada! Nemanau, kad čia minimos priežastys būtų kliūtimi rikiavimosi į vieną pagrindinį vienetą, į senai veikiančią Lietuvos karių organizaciją "Ramovę". Joje mums, buvusiems kariams, ilgesnį laiką tarnavusiems kariuomenėje, yra vienintelė vieta, kur pajunti lietuviškumą ir karišką dvasią. Ten kiekvieną pažadina, lyg kuopos budinčio švilpukas, sukelia tokius jausmus, lyg vėl esi uniformuotas kovotojas. Ten galima sutikti buvusius vadus, nuo augščiausio laipsnio, iki eilinio kario, su kuriais kartu praleidai daugelį dienų, net metų, kareivinėse ir tėviškės laukuose, stovėdami krašto sargyboje.

Kartais pagalvoji, kaip būtų malonu sutikti kuo daugiau senų draugų, pasidalinti praeitimi ir dabartiniais vargais. Kodėl taip nėra ir kur jieškoti priežasties? Aš negaliu į šį klausimą atsakyti ir negaliu visų minimų asmenų vardu kalbėti, tik pareiškiau savo nuomonę.

Manau, kad pas mus visus dar nepranyko ta kariška dvasia, kuri mus stumte stūmė į vieną rikuotę kadaise, kai Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Kėdainių rajonuose rikiavomės.

O dabar, beliko tik vienas iš didesnių rajonų — "Jaunimo Centras", kur visi rikiuojasi prie nežinomojo Lietuvos Kario paminklo, ir ten laukia mūsų nemažas būrys vienminčių žmonių. Tad, iki pasimatymo kalbamoje vietoje.

K. Leknickas

— — —

Stalino tikrasis vardas buvo Josif Dovid Visarionovič Džugašvili, jis buvo dar vadinamas ir Ear Kochba (legendinio žydų herojaus iš Romos laikų vardu). Vidurinį vardą, Dovid, jis retai kada vartodavo.

Kai iš Portugalijos Viduramžiais buvo išvaryti žydai, Stalino protėviai atsikėlė į Georgiją, arba Transkaukaziją. Ten jie pakeitė religiją, tačiau pasiliko senąsias tradicijas, ką rodo jų vardai. Pav. krikštytas Josifu, Stalinas pasiliko ir tradicinį Dovydo vardą ir pavardę Džugašvili, kuri georgiečių kalboje reiškia Žydo sūnus: Džuga — žydas ir švili — sūnus.

Pirmoji Stalino žmona buvo Katy Schwanitz, sugeorginusi savo žydišką pavardę į Ekaterina Svanidze. Pirmasis jų sūnus Jokūbas Dovidovičius Džugašvili, negavęs nei rusiško, nei georgiško vardo, pateko į vokiečių nelaisvę, kur žuvo. Antroji Stalino žmona Kadya Allelujah surusinusi savo žydišką pavardę į Nadeždą Alelujevą, buvo Stalino sekretorė, tik vėliau tapo jo žmona. Jis ją nužudė, ne ji pati nusižudė, kaip dabar bando aiškinti Svetlana, nes Stalinas užklupo ją meilės aferoje su Gleizeriu. Tas įvykis, savo laiku, buvo plačiai žinomas visoje Rusijoje. Gleizeris buvo apšauktas trockininku ir sušaudytas.

Dabar plačiai paskelbtuose savo atsiminimuose Svetlana "užmiršo" paminėti Stalino trečiąją žmoną Rozą Kaganovič, savo metu galingiausio komunistų sistemoje žmogaus, Lozoriaus Kaganovičiaus, seserį.

Tarp kitko, pasižiūrėkite už kokių vyrų, iš eilės, būdavo Svetlana ištekėjusi ...

(J. Michaels,
The Thunderbolt, N. Y.)

— — —

Turinti tokius priešus kaip Washington Post, Drew Pearson, Bobby, Kennedy, Senatorių Fulbright ir The New York Times, graikų naujoji valdžia, nusprendžiau, turi būti gera.

Tom Anderson, A. O.

— — —

Britų svaras buvo nuvertintas net tris kartus: 1931 m., 1949 m., ir 1967 m. Visais tais atvejais valdžioje buvo Labor partija, bet ne konservatoriai.

A. O.

— — —

Dabartinis Krašto Gynybos sekretorius Clarkas Clifforas dar 1946 m. padėjo prez. Trumanui perorganizuoti Gynybos Departamentą, kurio galva dabar jis tapo.

Būtų absurdas tvirtinti, kad 1946 m. ar 1947 m. jis būtų galėjęs pramatyti, kad tas perorganizavimas, virtęs štabų ir įstaigų apjungimu, galėtų nukrypti į mokytojišką prekybininkų ir antikarišką civilinių įsitvirtinimą Pentagone 1960 ir sekančiais metais. Iš mūsų 9 gynybos sekretorių, tarnavusių iki šiai dienai, pats pirmasis — Forrestalis, buvo apviltas ir net sunaikintas. Sunaikintas — dalinai dėl jo kritiškos pozicijos Palestinos atžvilgiu, kur jis buvo susikirtęs, tarp kitų, ir su Cliffordu. Tačiau jis žuvo daugiausia dėl jo karingo antikomunistiškumo, ir dalinai dėl to, kad nepritarė ginkluotosios tarnybos grynai "bizniškai" kontrolei. Būdamas pats biznierius, Forrestalis žinojo, kad valstybinga tauta tai ne pirklys. Biznierius, kaip toks, visada mano, kad kariauti reiškia blogą biznį. Biznierius visada derasi. Tokia filosofija yra gera biznio pasaulyje, tačiau kariniam vadui ji yra fatališka.

Medford Evans, A. O.

Z. Raulinaitis — PRIEŠ VIKINGŲ AUDRĄ 72 psl., atspausta iš 1966-67 m. KARIO su pataisymais ir papildymais. Naujas skirsnis — "Ginklai 400-800 m." Gausu iliustracijų. Kaina 2 dol.

AUKOJO KARIUI:

$135.00 — L. Š. S. T. Centro valdyba.

Po 5.00 dol.: Adomaitis, Jonas, Tinley Park, Ill.; Juodis, Jurgis, Brooklyn, N. Y.; Truškūnas, Juozas, Chicago, Ill.

Po 3.00 dol.: Bajerčius, Bronius, So. Boston, Mass., Burba, Bronius, Detroit, Mich.; Jonaitis, Jonas, So. Boston, Mass., Mikalkėnas, Antanas, Detroit, Mich., Raščius, Jonas, Hartford, Conn.; Stankauskas, Vincas, Cleveland, Ohio, Žilėnas Kazys, Cicero, Ill.

Po 2.00 dol.: Sejonas, Petras, Cleveland, Ohio; Simonaitis, Ona, Cicero, Ill.

Po 1.00 dol.: Andriukonis, Vytautas, Arlington, Mass.; Skoppas, Apol., Cicero, Ill.

PASIRŪPINK SAVO SAUGUMU

(1)

Amerikos saugumo ir kriminalinės policijos (F.B.I.) statistika sako, kad per pastaruosius 5 metus krašte nusikaltimų skaičius kyla 5 kartus greičiau kaip gyventojų prieauglis.

1967 m. F.B.I. raporte nurodyta, kad kas 48 minutės įvyksta žmogžudystė, kas 3.5 minutės įvyksta apiplėšimas, išprievartavimas — kas 21 minutė, apmušimas — kas 2 min., automobilio vagystė — kas 57 minutės, rimtesnis nusižengimas — kas 34 sek., įsilaužimas ir vagystė — kas 23 sekundės. Taigi, bendrai susumavus, žmogžudystė, išprievartavimas, ar užpuolimas Amerikoje įvyksta kas 2 minutės. Tarp 1960 m. ir 1966 m. nusikaltimų skaičius pakilo 62 proc., kai gyventojų skaičius pakilo tik 9 proc.

Susipažinus su tokia šiurpia statistika, kyla būtinas reikalas žmogui apsisaugoti, kad netapus auka ir dar vienu statistiniu skaičium.

Savisauga reikalauja rūpestingo planavimo, apsižiūrėjimo iš anksto. Ką gi, reikia apsižiūrėti, kad jaustumeis ir būtum saugesnis?

1. Patikrink savo butą. ar namą, ar jis saugus nuo nusikaltėlio: vagies, plėšiko, padegėjo, žmogžudžio ir kt.

2. Apsižiūrėk, ar tavo gatvė, kuria vaikštai, pareidamas ir eidamas į darbą, pirkdamas, ar ji yra saugi. Ar ji saugi tavo šeimai, tavo vaikams?

3. Ar viešojo susisiekimo priemonės, traukinys, autobusas, požeminis ir kt. ar yra saugūs nuo kriminalinio elemento?

4. Ar tavo namo (buto) durų užraktai geri? Ar išeinant nepaliekami atidari langai?

5. Ar butas nėra paliekamas ilgesniam laikui tuščias? Šie ženklai išduoda būtą esant tuščią: neišimtas paštas iš dėžutės, nepaimti nuo priebučio laikraščiai, pieno buteliai. Toks vaizdas kvieste kviečia vagį į tavo butą.

6. Ar savame bute turi saugumo kambarį, kuris yra aprūpintas tvirtu užraktu, ne tik durims, bet ir langams (gal net su grotelėmis), kuriame yra telefonas ir ginklas, ar kokia gynimosi priemonė? Nes pavojaus metu, kur gi pats ir šeimos nariai slėpsis, kur spruks plėšikui įsilaužus? Tam reikalingas saugumo kambarys, iš kurio gali pašaukti telefonu policiją ir ilgiau gintis.

Taigi, nelauk, kol nelaimė ištiks, kol vagis, ar plėšikas, ar dar blogiau — kol žmogžudys įsiverš! Pasiruošk, paplanuok iš anksto.

Jei esi namų savininkas, patikrink, ar tavo namo prieangio išorinės durys turi užraktą, ar prie durų ir langų neauga dekoratyviniai krūmai, nekarpyti ir užleisti, už kurių pasislėptęs vagis gali išmėginti užraktus tavo namo durims, ar ramiai sau išpjaustyti lango stiklą.

Daugumos namų, ypač senų, durų ir langų užraktai yra prastos rūšies, silpni. Toki užraktai nesunkiai atrakinami vitrakčiais, ar paprastai išlaužiami pečių smūgiu.

Bet koks užraktas įsibrovėliui reiškia dvigubą kliūtį: reikalauja laiko atrakinti ir sukelia triukšmą belaužiant. Nusikaltėliui reikia gaišti laiką atrakinant ir tuo pačiu sukelti didesnį ar mažesnį triukšmą. Tokios kliūtys yra ir tvora, siena, naminis šuo, aliarmo įrengimai ir kt. Jei tokių kliūčių yra visa eilė, tai plėšikas, nusivylęs, greičiausiai apsigręš ir eis ieškoti lengvesnio grobio. Laikas ir triukšmas tai du svarbiausi faktoriai ieškant saugumo. Taigi, kiekviena prieiga į tavo namą ar butą privalo būti aprūpinta bent viena o geriau — keliomis kliūtimis. Patikrink savo aplinką ir pažiūrėk, ar taip yra? Nes vagis, plėšikas, o ypač narkotikų vartotojas, sutikęs vieną kliūtį, gali nesustoti.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $7.00, pusmečiui — $3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.